

Mezi mírem a válkou

Od roku 1933 zavedli jsme v tomto časopise něco skoro jako instituci: vždy jednou na podzim souhrnně uvažujeme o tom, co se během posledního roku ve světě stalo, a zda jsme se tím válce přiblížili nebo se od ní oddálili. Proč právě od r. 1933, když jsme tak dříve nečinili? Důvod jest zcela jasný: toho roku zmocnil se v Německu vlády hitlerism, a svět se tím přiblížil válečnému nebezpečí skoro tak, jako se přibližoval, když v minulých stoletích se Turci nebo Tataři hnuli se svých stepí . . .

V článcích, které jsme o tom dosud uveřejnili, zastupovali jsme směr spíše optimistický. Tvrдили jsme, že válka není naprostou nezbytností, a že Evropa může jí uniknouti, jestliže budou splněny tři hlavní podmínky. Formovali jsme je takto:

1. okolní státy musí oznámit Německu svou důkladnou pohotovost k obraně, aby mu bylo známo, že nenarazí jen na slabý odpor; čím větší je riziko války, tím větší jest chance míru, jednáme-li s někým, kdo se dá jen zastrašit, ale nikoliv dojmout; nikdo, ani Hitler ne, netouží po válce, na jejímž konci čeká porážka;

2. musí býti ukázána solidarita naprosté většiny Evropy proti německému nebezpečí; heslo staré diplomacie „rovnováha sil“ nestačí; k zajištění míru je třeba zcela zřejmé přesily na jedné straně; kdyby proti sobě stály dva tábory s přibližně vyrovnanými silami, počítejme s válkou raději dříve než později; úkolem evropské politiky nyní je vybudovati přesilu proti útočníkovi;

3. Německo nesmí nalézt silného spojence; nenajde-li jej, je pravděpodobnost deset proti jedné, že nepovede válku, i kdyby k tomu mělo nehoráznou chuť.

Trváme dosud na správnosti těchto podmínek. Do jaké míry však poslední rok přispěl k jejich splnění, to zatím nemůžeme říci, poněvadž právě jsme se ocitli uprostřed událostí, jejichž konce dosud nemůžeme dohlédnouti. Uprostřed nepřijemných, snad tragických událostí. Dokud jejich důsledky nebudou známy, nemůžeme posouditi, nepřiblížili-li jsme se válce snad milovými kroky.

Válka — to pro nás ovšem znamená válku, do které sami budeme zapleteni. Zajisté, již nyní se válčí na africké půdě, ale to není ona válka, na niž s obavami myslíme. Honoré de Balzac napsal jednou, že pravděpodobně každý z nás svolil by obětovati pro své štěstí život dvou čínských mandarinů, které nikdy neviděl. Snad bychom také my byli ochotni pro své štěstí obětovati Habeš, kterou jsme nikdy neviděli, ale jiná vůle než naše učinila z ní střed nejnovějšího evropského konfliktu. Míti v zádech Hitlera a při tom dopřát si luxus tak ostrého konfliktu v táboře těch, kteří by proti Hitlerovi měli být spojeni — to je právě

to, co činí situaci nejasnou a co nám zatím znemožňuje pronéstí úsudek o tom, v jaké vzdálenosti je od nás obecná válka evropská. Obdivujeme nervy italských a anglických státníků, kteří berou na sebe toto riziko. Zatím však obdivujeme jen jejich nervy. Máme-li obdivovat také jejich rozum, to se také ukáže teprve později.

Kdosi mi napsal z Itálie, že tam proto se vyskytuje tolik Caesarů, Napoleonů a diktátorů, poněvadž tam v neobyčejné hojnosti roste vavří. Prokletý vavří... Zdá se, že tam, kde roste vavří, měly by růst v patřičném množství také smuteční vrby a hřbitovní lilie, sice taková země nebude mít na květinách to, co potřebuje nejen pro začátek, nýbrž také pro průběh a konec podniku.

Ano, Mussolini dělá nyní politiku vavřínu. Původně to byla spíše politika diplomatického vyděračství, ale z donucení se stala čistou politikou vavřínu. V této těžké evropské krizi dva státy zůstávají evropské myslence mnoho dlužny: Itálie a Polsko, které nebezpečí, jež vzrostlo z hitlerismu, využily k tomu, aby na deprimovaném světě vynutily splnění některých svých požadavků. Signor Mussolini předpokládal, že obavy z hitlerismu jsou tak pronikavé, že uděšená evropská diplomacie mu dá carte blanche pro jakýkoliv podnik v Habeši. Francie, která za největší svůj problém pokládá sousedství s Německem, byla by s tím téměř souhlasila, ale neočekávaně tuhý odpor Anglie donutil Společnost národů k aktivitě a přivedl věci tak daleko, že nemůžeme vyloučit, že anglické a italské lodi nebudou na sebe v dohledné době v Středozemním moři střílet. Mussolini s takovým vývojem nepočítal, ale je nucen jej alespoň na veřejnost přijmouti bez cuknutí brvou. Muž, který vychrlil tolik patetických slov do prostoru, nemůže nyní zpět, aniž se učinil směšným před veřejným míněním své země. A co vše nepodnikne diktátor, aby se vyhnul směšnosti!

Pro tyto události, které snad mohou přinést i ozbrojený konflikt mezi Itálií a Anglií a ostatními členy Společnosti národů, velmi se — jak nemůžeme přehlédnouti — zhoršil stav jedné z oněch podmínek, jež jsme uvedli jako předpoklad pro zachování míru: naprostá převaha obhájců míru proti Německu stává se otázkou.

Loni mohli jsme skončiti svůj přehled optimisticky, poněvadž došlo k vřelému sblížení Anglie, Francie a Itálie ve Strese a poněvadž Rusko se všemi svými silami právě se přihlásilo k ideji zachování míru. Sblížení Itálie s Francií bylo silným mírovým činitelem; zdálo se, že přesila, již je třeba k udržení míru, je vybudována. Toto dílo Stresy leží však nyní před námi v troskách. Nemůžeme si činit žádné iluze o tom, že Itálie klidně a trpělivě bude snášeti nátlak, na němž se Společnost národů proti ní usnese. Jak snadno mohou spustit děla loďstev, která budou proti sobě státí

ve Středozezemním moři! Ale zahájiti válečné akce mezi Anglií a Itálií — toť jako vypsati prémii pro Hitlera, aby zahájil válečnou akci také. Teoreticky to znamená uspíšení války. Prakticky záleží na tom, je-li už nyní Německo k válce připraveno, což se popírá.

Ale ať tak či onak, kruh proti Německu dostal trhlinu. Jsou tři možnosti: dojde k boji mezi Itálií a Anglií a jejími společníky ve Společnosti národů; nedojde k boji, ale Itálie bude rozhněvána a bude hledat pomstu za pokoření; Itálie bude vysílena nesnadnou válkou s Habeší a uchýlí se do kouta, aby si vylízala rány. Každá z těchto možností oslabuje protiněmeckou frontu, jež loni zdála se k naší spokojenosti se tvořiti. Druhá naše podmínka pro zachování míru je po této stránce v značně horším stavu než před rokem.

Zhoršil-li se stav podmínky druhé, mohl by se zhoršiti také stav podmínky třetí. Až dosud nenašel Hitler žádného spojence. Polsko není ani vhodným, ani upřímným spojencem pro něho. Ačkoliv staví své germanofilství dosud na odívání s jistou okázalostí, sotva kdo i v Německu spoléhá se úplně vážně na to, že v případě války objeví se Polsko po jeho boku. Ze dvou příčin: Německo zůstává největším skutečným nepřitelem Polska, jež mu vzalo nejvíce území; kdyby Polsko šlo do války na straně Německa, zapletlo by se tím do války s Ruskem, kterou sotva kdo v Polsku se odváží riskovat. Polsko je spíše diplomatický než válečný spojencem Německa.

Ale nelze se odvážit nic prorokovat o rozhněvaném Italovi, zejména ne o rozhněvaném, podrážděném a poníženém italském fašistovi. Nikdo nemůže vyloučiti, že jednoho dne roztrpčená Itálie nenabídne Německu spolek. To by mohlo býti počátkem budování dvou táborů v Evropě, to by mohlo být zárodkem světové války. Německo by dostalo spojence. — nejnebezpečnější to událost pro mír.

Proti minus stojí plus. Proti rozhodnému minus rozhodné plus. Uvolnil-li se protiněmecký kruh na místě, kde stojí Itálie, ztuhl se neobyčejně na onom místě, kde stojí Anglie. Tato mocná říše jako rázem opustila politiku opatrné izolace, v níž si dosud libovala, a přihlašuje se čím dál tím jasněji k účasti na evropských věcech a k přesvědčení o nedělitelnosti míru. Veliký to zisk, snad největší vůbec, jaký mírová fronta mohla získati.

Celý svět toužil — dosud marně — po jasnosti anglického stanoviska v případě války. Zdá se nyní, že se mu konečně má této jasnosti dostati. Patrně ani Německo nebude se už moci mýliti o stanovisku Anglie. Její chování nabývá čím dál tím více na zřetelnosti. Jako v habešském případě, tak i v případech jiných Anglie projevuje ochotu vzíti na sebe břemeno záruky míru a obrany proti útočníkovi. Projevuje i ochotu rádně se vyzbrojiti k tomu účelu. Připravuje se intimní spolek anglo-francouzský. Připočteme-li k tomu spojenectví s Ruskem, máme před sebou obraz nejsilnější protiněmecké fronty, jaké lze za nynějších okolností dosáhnouti. A také Hitler má před sebou obraz, který ze všech nejvíce je schopen jej odraditi od války. Přes všechnu divokost, již rozvíjí nový německý režim, nikdy nepodařilo se mu

zastříti, jak velice mu Anglie imponuje. A neměl větší mezinárodní snahy, než získati právě její blahovůli. Stává-li se pomalu jistým, že v případě útoku by mělo Německo Anglii proti sobě, chance míru se velmi zvyšují.

Francie stála a stojí ještě před nejtěžším rozhodnutím, před jaké byla postavena od světové války. Bude-li v habešském konfliktu dělat společnou politiku s Anglií, ztratí tím nepochybně přátelství Itálie, jehož si velice vážila a jehož se jen nerada vzdává. Ohrožuje také nebezpečným způsobem jeden svůj bok, jestliže podrážděnost Itálie někdy protrhne formu pouhých diplomatických akcí. Přes to, zdá se, bude-li postavena neúprosně před volbu, půjde Francie raději s Anglií, poněvadž nekonečně výše oceňuje její sílu a cenu její pomoci. Také Francii Anglie imponuje. U Anglie více než u kohokoliv jiného zdá se spočívat rozhodnutí o válce nebo o míru, nebo, jestliže už na to bude pozdě, o vítězství nebo porážce. Jestliže tedy Francie v habešském konfliktu rozhodne se pro anglickou politiku i přes všechna nebezpečí, jež mohou vzniknouti se strany Itálie, znamená to největší poklonu, jaká Anglii může býti složena, a znamená to, že do evropské fronty proti útočníkovi byl získán nejcennější člen.

Už dávno si svět uvědomuje, že, nebude-li Anglie šetřiti slov, může zachrániti miliony životů i svých vlastních občanů. Válka r. 1914 byla by pravděpodobně vůbec nevznikla, kdyby byla Anglie předem jasně řekla, na čí stranu se postaví. Z toho musí si i Anglie vzíti poučení a jednati nyní jinak, než jednala před jednadvaceti lety. Evropská demokracie nechce jen válku vyhráti. Chce jí vůbec zabrániti. A k tomu je neobyčejně třeba, aby Německo vědělo, kde Anglii najde, až dělá začnou hřmít. Dovi-li se včas, že na frontě proti sobě, možná, že válka bude vůbec odvrácena. Pro mír má býti učiněno všecko, i zvyk anglické málomluvnosti musí býti zlomen.

Zapojení Anglie do systému evropské bezpečnosti zdá se býti na dobré cestě. Proto nemusíme ještě zoufati, i když události na jihu hrozí vzíti na sebe tragickou tvářnost. Podrobněji bude však věci moci posouditi teprve tehdy, až bude lépe znáti důsledky konfliktu Itálie se Společností národů.

F. Peroutka.

poznámky

Sedí v ministerstvu financí tajný příznivec fašismu?

Prosíme pány poslance a senátory koaličních stran, jakož i členy vlády, zejména pak pana ministra financí, konečně všechny činitele, jimž klid našeho veřejného života leží na srdci, aby věnovali laskavě pozornost následujícím řádkům. Nejde o nic menšího než o to, má-li býti zachována důvěra všech, kdož jsou zaměstnáni v obchodech, živnostech a průmyslu, ve zdravý rozum a smysl pro pořádek a spravedlnost jednoho z nejdůležitějších centrálních úřadů: ministerstva financí.

Předmětem jejich pozornosti budí výnos tohoto ministerstva o kolkové povinnosti některých obchodních písemností ze dne 23. července 1935, číslo 52817/1935/V/16, který byl vydán za tím účelem, aby podřízené orgány finanční správy byly poučeny o povinnostech poplatníků a aby praxe, pokud jde o výklad a provádění jednotlivých paragrafů poplatkového zákona, byla na celém území republiky od 1. ledna 1936 jednotná.

Poplatkový zákon převzal náš stát z Rakouska pro země České a z Uherska pro Slovensko a Podkarpatskou Rus. Jde

o institucii veľmi zastaralou, väčšina jeho ustanovení pochádza z obdobia kolem roku 1875, republika na ni, kromě valorisace jednotlivých poplatků, mnoho neměnila. Dalo by se tedy čekat, že ústřední orgán finanční správy, vydávaje výklad pro potřebu let 1936 a dalších, vezme především zřetel na všeobecné zžitou a lety vydrženou praxi, dále k okolnosti, že svět a zejména obchodní a průmyslový svět se za posledních 60 let podstatně změnil; že jsme prodělali ohromné zdokonalení technické, že zrychlená doprava přiblížila venkov městům a že tedy styk obchodní má zcela jinou tvářnost než za dob poštovních dostavníků. Konečně by se dalo čekat, že bude brán zřetel na to, že hospodářská krize, která připravila tolik set tisíc konsumentů o práci a výdělek, musí stejně zhoubně rádit tam, kde tyto široké vrstvy konsumentů nakupovaly, že je tedy nutno, aby vše, co ještě trochu hospodářsky dýše, nebylo zbytečně zneklidňováno, aby každá snaha získat odběratele, zvyšovat konsum a tím výroba byla spíše podporována než brzděna a šikanována. Dovolte, abychom na několika názorných příkladech ukázali, co učinilo ministerstvo financí, jaký dává výklad k zastaralému a tudíž velmi nejasnému znění zákona.

Ukázka číslo 1.

Výnos ministerstva financí opatřil poznámkami pan ministerský rada dr. Alois Kašpárek a vydal v nakladatelství Orbis. Knižka stojí Kč 10.— a má celkem 52 strany. Kdo si ji chce koupit a má to štěstí, že bydlí v místě, kde je knihkupec, zajde prostě do jeho krámu, zaplatí Kč 10.— a obdrží jeden výtisk a vše je v pořádku, pokud by mu ovšem knihkupec nevystavil potvrzení na těch Kč 10.— nebo pokud by mu nedal blok z kontrolní pokladny. Příklad by se ihned značně zkomplikoval, ale tím se zatím zabývat nechceme. Jiná ovšem je věc, jestliže se o této publikaci dozví na příklad správa statku v Klobukách u Slaného. Tam není knihkupectví. Sedne tedy pan správce a napíše knihkupci do Slaného korespondenční lístek: „Pošlete mi tu a tu knížku v ceně Kč 10.—. Složenku přiložte.“ Tento korespondenční lístek musí být podle nového výnosu ministerstva financí kolkován pětikorunovým kollem. Neboť je to „nabídka podle položky 24/10 poplatkového zákona“. Knihkupec ve Slaném, který by tuto objednávku vyřídil a neudal odesílatele u poplatkového úřadu, vydává se v nebezpečí, že bude sám pohnán k odpovědnosti až bude u něho při revizi onen lístek nalezen. Tato objednávka podle výkladu ministerstva by nepodléhala kolku, kdyby objednavatel napsal „objednávám nezávazně tu a tu knížku“ slůvko nezávazně je ona kouzelná věc, která náš případ od kolkovného osvobozuje. Ale kde najdeme v této nejisté době obchodníka a živnostníka, který vyřídí nezávaznou objednávku, když to nebude zrovna objednávka z Klobuk. A kde najdeme tak informovaného občana, který o významu slůvka nezávazně ví?

Stejně musí kolkovat pěti korunami svůj lístek pan učitel z Klobuk, který píše administraci časopisu „Brázda“: „Pošlete mi 29. číslo Vašeho časopisu, které se mi ztratilo. Částku Kč 2.— příkládám ve známkách.“ Stejně musí zaplatit pětikorunový kolek každý občan, který napíše svému listu, že se stává jeho abonentem atd. Pětikorunovému kolku podléhá podle rozhodnutí pánů sekčních šéfů z ministerstva financí každá písemná objednávka bez ohledu na to, zda si soukromý zákazník kupuje zboží za Kč 5.— nebo Kč 50.000.—. Nejde-li ovšem o kupní smlouvu, kde poplatky jsou daleko vyšší. Není to persekuce všech lidí, kteří bydlí na vesnicích, není to ubíjení čilého obchodního styku vesnic s okresním městem atd.?

Ukázka číslo 2.

Občánek si zajde do restaurace na večeri. Nají se a zavolá vrchního, který sepisuje útratu na účtence. Je-li tato účténka obyčejný kus papíru, je vše v pořádku. Běda ale, je-li restaurátér člověk čiperný a podnikavý s určitým smyslem pro reklamu a dal vzadu na účtenu vytisknout nějaký propagační text o svém podniku. Tím okamžikem je ona účténka obchodním účtem a podléhá kolku a sice do Kč 20.— dva haléře, přes 20 Kč do 100 Kč deset haléřů atd. Rovněž tak podléhá kolku každý blok z kontrolní pokladny (nacionálky), kterou má dnes každý lepší uzenář, je-li na onom bloku třeba i na zadní straně vyražen vedle ceny zboží jméno firmy nebo její reklamní text. Kdo nám nevěří, že je možné ve století reklamy a propagandy trestat obchodníka a živnostníka, že jde s duchem doby a svou firmu a své zboží při každé příležitosti doporučuje, že je možné, aby byl trestán za to, že dává práci tiskárnám atd., necht' si laskavě přečte stranu devátou zmíněné brožury pana dra Kašpárka.

Podnikatel, na příklad továrna hasicích přístrojů, věnuje svému výrobku ohromnou péči při výrobě. Zaregistrování obchodní značky stálo také mnoho peněz, rovněž tak pravidelná reklama v tisku. A když toto vše je vykonáno, vyšle své zástupce za účelem získání objednávek. Objednávky píše zástupce do bloků, originál mu zákazník pro firmu podepíše, průpis si ponechá. Jak originál, tak průpis této objednávky podléhá podle výnosu ministerstva financí kolku Kč 5.—, jestliže záhlaví objednávky nese jméno dodavatele nebo tovární značku. Nepodléhá ale kolku, dá-li firma zástupci blok objednacích lístků bez jakéhokoliv záhlaví. Tedy nesmí se hlásit ku své tovární značce, všechno propagační úsilí přichází na zmar. Grafická úprava objednacích bloků, na nichž se po léta pilovalo, je zbytečná. Styk se zákazníkem musí se dít anonymně. Jak se zde umožňuje práce nevěrným nebo podvodným zástupcům, kteří se budou vydávat za zástupce osvědčené firmy a objednávku odevzdají někomu jinému, kolik jiných nepříjemností a zmatků tím vznikne, kolik milionů vkusných tiskopisů stane se bezcennými, na to ovšem nikdo z vykladačů zákona nepomyslí. Podivuhodné jsou cesty byrokratického myšlení, neboť i v tomto případě by mohla každá firma ponechat své jméno v záhlaví — tak vykládá ministerstvo financí zákon — kdyby v textu objednávky stálo, že zákazník objednává zboží nezávazně. Voláme celou soudnou veřejnost, aby nám pomohla zodpovědět otázku, jakou cenu má objednávka s velkými obětmi (cestovné, diety, provise zástupce, sociální břemena) získaná, která je pro toho, kdo ji podepsal, nezávazná a dodavatel by musel vždy s hrůzou čekat, zda zákazník objednané zboží přijme či nikoliv. Prosíme také autora knihy „Nouze v nadbytku“, aby laskavě pověděl, zda tyto metody finančních úřadů mohou způsobit, že budou roztočena aspoň ta kola našich podniků, která roztočiti máme v moci.

Takového příkladu bychom mohli vypočítati celou řadu. Doufáme však, že již tři ukázky stačí, aby každý, kdo má na mysli zájem státu, viděl neudržitelnost stanoviska ministerstva financí. Doporučujeme jeho výnos, který má v největší části vejít v praxi 1. lednem 1936, pozornosti národohospodářské sekce ministerského presidia, v jehož soudnost a smysl pro potřeby průmyslu a obchodu skládáme veškerou naději.

V předmluvě své brožury praví pan ministerský rada dr. Alois Kašpárek, že výnos ministerstva financí má za účel aplikovat starší zákony na některá novodobá obchodní zařízení. To, jak nám ministerstvo tyto starší zákony vykládá, představuje vlastně nové zpoplatnění starých způsobů obchodování, neboť již během uplynulých šedesáti let se vyskytovaly korespondenční lístky venkovských odběratelů, jimiž tito objednávali zboží ve městech, vyskytovaly se také již před válkou bloky kontrolních pokladen, na jejichž zadní straně byla umístěna reklama obchodníka, existovaly také objednací bloky zástupce se záhlavím firem a nikoho nenapadlo označovat tyto pomocné tiskopisy a běžnou obchodní korespondenci za kupní smlouvy, nabídky a podobně. To napadlo naše pány sekční šéfy až v době tříprocentní daně z obratu, která leží na celém našem podnikání jako mračna, to je napadlo v době, kdy všichni odpovědní lidé našeho státu si lámou hlavu, jak pomoci průmyslu a obchodu, aby byla odstraněna aspoň částečně katastrální nezaměstnanost, to je napadlo v době, kdy nervy všech samostatně podnikajících lidí jsou vyčerpávány starostmi, jak krytí nejnужnější reží závodu.

Pravíme, že výnos ministerstva financí, jímž vykládá poplatkový zákon, je nejučinnější fašistický agitátor mezi obchodnictvem, průmyslníky, jejich zaměstnanci a venkovským obyvatelstvem vůbec. Říkáme to proto, že výklad tento způsobí, aniž přinesl jakýkoliv viditelný zisk státní pokladně, nebývalou dosud nespokojenost všech samostatných podnikatelů, otevírá nepřehledné pole všem možným šikanám drobných obchodníků, řemeslníků a konsumentů se strany finančních orgánů, otevírá také velké možnosti denunciace. Způsobí úbytek příjmů poštovní správě a železnici, neboť venkovský odběratel, aby předešel nepříjemnostem se strany poplatkových úřadů, svěří svoji objednávku raději soukromému dopravci než státnímu podniku.

Říkáme, že nová praxe ministerstva financí nepřinese finanční správě žádného užítku, spíše naopak. Zpoplatnění tak, jak by si je představovali v ministertsvu financí, je nemožné a neproveditelné, poněvadž by to znamenalo ve skutečnosti

nové a velké zvýšení obrátové daně. Nezbude tedy větším a velkým podnikům nic jiného, než aby zahodily své dosavadní tiskopisy a upravily texty nových tak, aby tomuto nemožnému zpoplatnění se vyhnuly. Mají tyto firmy k dispozici celé štáby schopných právníků a kanceláře svazu průmyslníků, o ty tedy nakonec bude postaráno. Závodům sice vzniknou z toho zbytečné výlohy, ty přijdou ale do režie, o to bude vykázán zisk menší a tudíž také menší výdělková daň. Zbude tedy finančním orgánům jen ohromné množství malých živnostníků a obchodníků, u nichž bude možno drobné poklesky proti novému výkladu zákona o poplatcích zjistit. Ty pokuty nachytných obchodníků, kteří nemají peněz, aby si vydržovali mazané právníky, půjdou snad do set tisíc. Morální škody, které ale vzniknou pro stát a demokracii, jsou nedozírné. Doporučujeme panu Hodačovi, Gajdovi a Stříbrnému, aby vyslali do ministerstva financí deputaci, která by poděkovala za neúčinnější leták, jaký byl ve prospěch jejich myšlenek mezi střední stav vržen. Ostatně se nám zdá, že se tak mnohý pán ze řad vysoké byrokracie nesmířil s porážkou Národního sjednocení a výsledkem voleb ve prospěch koaličních stran, zejména strany živnostenské, a že svým rozhodováním a svými výnosy by rád přispěl k oživení fašistického nebezpečí. Karel Kubata.

Italská touha po koloniích

Zběžnému pohledu se Mussoliniho zahraniční politika musí zdát nesoustavnou a podněcovanou chvilkovými rozmazy. Přihlédneme-li však blíže, shledáme, že se Mussolini pokouší rozřešit, jednu po druhé, všechny zahraniční otázky, jimiž historie obtížila sjednocenou Itálii. Ukázalo se to především na odstranění otázky papežské lateránskými smlouvami z roku 1929, které jsou vlastně až posud největším diplomatickým úspěchem Mussoliniho. Nepřátelství s papeži se táhlo, jak známo, od italského sjednocení a zejména od příchodu italského vojska do Říma dne 20. září 1870.

Druhý historický problém, koloniální, přišel na řadu nyní. Itálie pro své pozdní sjednocení přišla k dělení mimoevropského světa pozdě. Její touhy se nesly především k severoafričkému pobřeží, kde ji však Francie předešla roku 1881 okupací Tunisu (jeden z důvodů, které vedly Itálii do spolku s Rakouskem a Německem z roku 1882). Od konce let osmdesátých se Itálie snažila zajistit si diplomaticky nárok na Tripolsko, což se jí skutečně podařilo u Rakouska, Německa a Anglie úmluvou z roku 1887, obnovenou ve formě ještě určitější z roku 1902. Roku 1900 se jí podařilo sjednat dohodu s Francií, podle níž tato dala Itálii volnou ruku v Tripolisu a Itálie Francii v Maroku. Roku 1909 jí dalo souhlas ke koloniálnímu výboji v Tripolisu Rusko, a to tajnou smlouvou, sjednanou v Racconigi. Takto opevněna souhlasem rozhodujících mocností pustila se Itálie roku 1911 do války s Tureckem, která jí vynesla dnešní Libyi a ostrov Dodekanesos s obyvatelstvem řecky mluvícím (Italové jej původně obsadili jako záruku za provedení mírové smlouvy Tureckem). Jako historickou kuriositu dlužno zaznamenat, že Mussolini, tehdy ještě socialista, podněcoval k protestní stávce proti válce italsko-turecké.

Usilování o Habeš má rovněž historii více než čtyřicetiletou. Jenže tady měli Italové méně štěstí. Jejich država se omezila na Erytreu a Somálsko a postup do vnitř Habeše byl zastaven potupnou porážkou u Aduy roku 1896. Mussolini se nyní pokouší o zdoání této historické otázky. Jenže se nikterak nezajistil diplomaticky, jak moudře učinili Italové v případě tripolském. Myslí si patrně, že Evropě nebude stát za to, aby podstoupila válku pro Habeš, a že je dnes Itálie vojensky dost silná, aby mohla pohrdat diplomatickou právou. Že jde Mussolinimu o mnoho, pochopíme z toho, že dosud neměl v zahraniční politice rozhodujícího úspěchu. Korfu, jež obsadil roku 1923, musel na nátlak Společnosti národů a velmocí vyklidit, obsazení Rjeki něco znamená leda po stránce citové, a pokusy o Albanii (tiránská smlouva z roku 1926) zklamaly rovněž. Bylo by velmi nepříjemné, kdyby teď zklamala i Habeš. Z. S.

Jak se představil Henleinův deník

Od 1. října vychází v Praze nový deník „Der Zeit“, orgán sudetoněmecké strany. Jeho ambice jsou značné. Chce být reprezentativním listem sudetských Němců, z něhož by musel čerpat také každý cizinec, který by se chtěl poučit o jejich životě a snahách. Chce tedy být něčím, podobným tomu, čemu

se u nás říká ohavným slovem „všenárodní“. Od našeho všennárodní, které je obyčejně k nerozeznání od politických zájmů velkého kapitálu, liší se však henleinovský deník k svému prospěchu aspoň úmyslem. Nechce totiž mluvit jen za nějaký privilegovaný stav, nýbrž za všechny stavy, zejména za trpící, a jejichž neštěstí, jak výslovně praví, má vinu pochybený společenský řád. Odmitá dále co nejrozhodněji liberalismus a hájí zásadu, že hospodářství má sloužit lidu, to znamená, nebyt jen rejdištěm soukromých a kapitalistických zájmů. V tomto ohledu je tedy nacionalismus sudetoněmecké strany svou sociální notou něco ideologicky hodně odlišného od nacionalismu, jak se mu dosud rozumí a na naší pravici.

Nejasný ovšem zůstává henleinovský program kulturní. Nový deník říká, že se chce přičiňovat o „duchovní obnovu z hlubin našeho lidu (Volkstum)“. Co to znamená? Chce prý se zuby nehty bránit jakémukoli „kulturnímu rozkladu“ a „kulturnímu bolševismu“. Zase to jsou termíny velmi nejasné, které mají ještě tu nevýhodu, že doslovně upomínají na hesla, pod jejichž záštitou bylo v Německu napácháno mnohé, co je v kulturním ohledu velmi málo povznášející. Přáli bychom si, aby nám henleinovci jmenovali nějaké určité básníky nebo filosofy nebo vědce, k jejichž myšlenkám se hlásí. Kdyby řekli na příklad Herder nebo Kant nebo Nietzsche, věděli bychom daleko lépe, na čem jsme a co můžeme očekávat, než mluví-li obecnými a nic neříkajícími frázemi.

Stejná nejasnost trvá v otázce náboženské. „Die Zeit“ praví, že se bude vždycky zastávat „pravých hodnot pozitivního křesťanství“, ale že bude nemilosrdně vystupovat proti klerikalismu (nejmenuje to tímto slovem, ale ten smysl to má). Které a jaké jsou ty „pravé hodnoty pozitivního křesťanství“? A jak se toto „křesťanství“ porovná s romantickým nacionalismem, který uznává za nejvyššího pána boha jen „Volkstum“? To není malá nesnáz. Vidíme, k jakým obtížím s křesťanskými církvemi, nebo ke kulturnímu boji s nimi, to vede v Německu. I u nás už se takové nesnáze projevíly v polemikách, jež se teď ustavičně opakují v listech německých křesťanských sociálů. Z toho je vidět, že tuto otázku nelze obejít kulatými slovy a že budou henleinovci politicky donuceni, aby mluvili o svém stanovisku ke křesťanství jasně.

Co „Die Zeit“ říká o své dobré vůli k národnostnímu smíření a dorozumění v našem státě, jakož i to, že se nepřimo hlásí k ústavě slovy, že chce bojovat proti všemu, co skresluje nebo falšuje její smysl a jejího ducha, to kvítujeme s povděkem. Ovšem, že i tady bude záležet na tom, jak se dobrá snaha projeví v konkrétních politických sporech. Z. S.

Daně, daně...

Píše se nyní o nich hodně v „Přítomnosti“, přicházím proto i já se svou troškou do mlýna. Na daně si stěžují zvláště drobní živnostníci, rolníci a obchodníci — na jejich výši, na přísné vymáhání i na to, že zákony daňové jsou spleť, že by musel mít každý poplatník advokáta, aby se v nich dokonale vyznal. Je velmi pozoruhodné, že stát, který na občanech vyžaduje placení daní, nepokládá za rozumné a žádoucí, aby poplatníky v daňových záležitostech vychoval. Mimo právnickou fakultu nezví snad občan na žádné škole ničeho o daních, kromě povšechných a povrchních slov v občanské nauce. Zeptejme se jen maturanta, do kdy je nutno podat příznání k dani důchodové, nebo jakých opravných prostředků může poplatník použít. Pochybuji velmi, že dostaneme rozumnou odpověď. Vzpomínám si, jak jsem se před léty zastýděl, když mne vyzval známý, abych mu pomohl s příznáním. Nerozuměl jsem tomu, ač jsem tehdy navštěvoval druhý ročník obchodní školy. Bylo to někdy před 15 léty, poměry se však patrně od té doby nezměnily. Bylo by ostatně zajímavé zjištění, kolik místa a na kterých školách je věnováno daním. Došli bychom k názoru, že stát nemá zájmu na tom, aby obeznámil své příští poplatníky s daněmi.

Ministr financí zaslouží se o demokracii, postará-li se o zavedení praktického (to podtrhuji!) školení ve věcech daňových, zejména na takových školách, z kterých se odchází přímo do života — tedy na obchodních, průmyslových, pokračovacích živnostenských, hospodářských (zimmých) a snad na měšťanských školách. Oč by později ubylo hořkostí, stesků a stížností! Odstraní-li se postupně neznalost zákonů daňových, která je dnes pravidlem zejména u malých podnikatelů,lepší se podstatně poměr občana k státu. Nedá se tvrdit, že daňové břemeno je nesnesitelné, co jej však nesnesitelným činí, je nepořádek, který lidé v daňových věcech mají. Je lhostejno, je-li tento nepořádek zavinen nedostatečnou znalostí zákonných

ustanovení, nebo zlou vůlí a liknavostí poplatníka. Je přirozené, že se těžko platí daně z minulých let. Pořádný občan, který se vyzná v daňových věcech a daně pravidelně platí, stává se zřídka nespokojencem. Nespokojenci se rekrutují z řad poplatníků neznalých daňových ustanovení a z těch, kteří je úmyslně neplní, až jejich nedoplatky dosáhnou velikých částek. Tito poslední nepocházejí vždy z řad sociálně slabých, ba právě naopak.

O daňovou výchovu není tedy postaráno ve školách zrovna dobře. Kde však má nabýti občan potřebných znalostí? Z daňových příruček? Bývají často stejně nezáživné, jako různá návěští a pokyny na tiskopisech příznání a vyhláškách. Mnozí poplatníci doplňují své vědomosti v různých dobrých nebo méně dobrých kursech, za které musí ještě platit, ač by daňové znalosti měl mít ze škol zrovna tak, jako znalost čtení, psaní a počtu, neboť dnes má s daněmi co činiti téměř každý občan, jakmile vejde do praktického života. Je proto nutné, aby stát poskytl svými školami občanům dostatečné vědomosti daňové v zájmu svém i poplatníků. A přispěje-li k tomu ještě stát zjednodušením daňových ustanovení a celého systému daňového, který je dnes pro nezavščeného hotovou džunglí, přispěje tím k podstatnému zlepšení poměru občana ku státu. To uvádím jako doplněk k debatě o daňových soudech v „Přítomnosti“.

D. Franta.

Stát a Volkshilfe

Tisk Henleinovy strany vypočítal, že na jednoho nezaměstnaného u nás připadá průměrná denní podpora 3.40 Kč. K tomu závěru dospívá tisk z těchto čísel: v roce 1934 bylo v Československu vyplaceno 309 mil. Kč podle gentského systému a 222 mil. Kč na stravovací akce, v celku pak bylo dáno na podporách nezaměstnaným 550 mil. Kč, takže denně se vydává na nezaměstnané průměrně 2 mil. Kč, takže při 602.760 nezaměstnaných připadá na jednoho nezaměstnaného denně Kč 3.40. Tento propočít Henleinova tisku dal by se mnoho doplňovat a upravovat a opravovat; péče o nezaměstnané není vyjádřena jen čísly, která uvádí tisk SdP; jsou tu investiční práce, různé pomocné akce, které rovněž jsou podporovány ze státních prostředků. Ale vezměme za bernou minci výsledek, k němuž dospěl tisk SdP: 3.40 Kč na jednoho nezaměstnaného ze státních prostředků. Z tenoru tisku SdP cítíme, co chce SdP říci: podívej se, nezaměstnaný, jak bídně se o tebe stará stát, Československá republika! Ale týž tisk SdP, který líčí republiku, jako by se o nezaměstnané nestarala, líčí sudetoněmeckou Volkshilfe jako korporaci, která zachránila německého nezaměstnaného. Tato Volkshilfe tiskem SdP tak velebená, sebrala a rozdělila za jeden rok asi 7 mil. Kč, které z velké části sebrala z dělnických mezd, neboť je řada továren, v nichž se při výplatě dělníkům strhává příspěvek na Volkshilfe. Německý tisk tvrdí, že nejméně polovina našich nezaměstnaných jde na účet našich Němců. Je-li tomu tak, připadá z toho, co Volkshilfe německým nezaměstnaným až dosud dala, na jednoho nezaměstnaného asi tak 25 Kč ročně. Na jednoho německého nezaměstnaného připadá z akce Volkshilfe denně — a si 7 haléřů. Poměr státní péče o nezaměstnané (podle toho, co uvádí tisk Henleinův) k péči, kterou rozvinula tak velebená Volkshilfe, jest 3.40 Kč : 0.07 Kč. Přibližně zkráceno: státní péče má se ku péči, kterou rozvinula velebená Volkshilfe jako 50 : 1. Kdybychom vzali za základ přesnější data, změnil by se tento poměr ještě více k neprospěchu Volkshilfe. Řekne Henleinova strana, že ta tolik kritizovaná státní péče znamená pro německého nezaměstnaného padesátkrát více, než péče velebené Volkshilfe?

V. G.

Sudetoněmecká „Slovanská rapsodie“

„Přítomnost“ už psala o filmu dra Emila Synka „Jana“, který byl v německé verzi nazván „Slovanská rapsodie“, a ukázala na to, že dr. Synek si přivlastnil libreto, jehož autory jsou dva němečtí emigranti, a že si přivlastnil i režii, kterou ve skutečnosti řídil německý režisér. Dr. Synek pořizoval z německého filmu jen českou verzi, ačkoliv se na reklamách předstírá opak: že film napsal a režioval dr. Synek a německý režisér si z něho oddělal jen verzi německou.

Historie tohoto Synkova-Gomezova filmu pokračuje. Potud, že se dr. Synek ochotně smířil s opravdovými autory libreta, takže oba němečtí emigranti odvolali žalobu na náhradu škody za odcizené vlastnictví duševního majetku. Říká se, že dr. Synek, nebo snad jeho filmový zaměstnavatel zaplatil 15.000 Kč odškodného. Ale zde nejde o peníze, nýbrž o to, že dr. Synek se tím přiznal. Tím že

nenechal žalobu proběhnout a vůbec se ani nesnažil provést důkaz pravdy (jako bývalý státní zástupce je v tom jistě rutinován), že je autorem libreta on a nikoliv němečtí emigranti, ale naopak rychle a potichu spor smířil se značnou finanční obětí, podal sám proti sobě důkaz: 1. Že především chtěl před československými státními úřady kryt emigrantský výrobek svým jménem, aby film dostal podporu, určenou filmu československého původu. 2. Že potom podepsal a k provozování zadal libreto, jehož autorem nebyl. 3. Že měl a má zájem, aby se věc nedostala na veřejnost tím, kdyby byla veřejně projednávána u soudu.

Tento jeho zájem je pochopitelný tomu, kdo viděl, jak je film „Slovanská rapsodie“ provozován a uváděn jednak do zněmčených krajů v Československu, jednak do Hitlerova Německa. Tento ryze emigrantský film je uváděn jako „film sudetoněmeckého lidu se sudetoněmeckými kroji a zpěvy“. Jako autor a režisér je podepsán dr. Emil Synek a to právě na německé verzi, ačkoliv s režii německé verze neměl vůbec nic společného. Všiml jsem si toho proto, že je redaktorem nacionálního listu, jednak proto, že napsal vlasteneckou hru „Dvoji tvář“ a vlastenecký životopisný román „Božena Němcová“. Jak vidět, hraje dr. Synek na vlastenecké klávesnici československé stejně obratně jako na sudetoněmecké. Na divadelních prknech a ve filmu (vždyť už měl jednu aféru s filmovým libretem v AB), kde nemohl prorazit náměty společenskými a mondénními, prorazil vlastenectvím. V Národním divadle Palackým, Máchou, Grégrem a Sabinou, v hakenkreuzlerkém Německu sudetoněmeckým lidem a sudetoněmeckými zpěvy a tanci. Možnosti dra Emila Synka jsou nevyčerpatelné.

T. T.

politika

Rudolf Bechyně:

Kousek konfese aktivního politika

Dělníci a sedláci. II.

Pan Arnošt Hyánek v Litovli na Moravě se velmi podiví, až zví, že jej počítám k původcům socialisticko-agrární spolupráce. Neboť snad po celý život byl odpůrcem politického agrarismu. Arnošt Hyánek náleží k mým velkým životním zkušenostem. Měl na mne, na moje myšlení a citění neobyčejný vliv. Ne proto, že jest otcem mé ženy, dědem mých dětí a pradědem mých vnuků; nýbrž proto, že mi vstípil hlubokou úctu k lidské práci, ať ji vykonává kdokoli, a že mi dal příklad, jak se má socialista dívat po lidsku na lidi. Pan Hyánek je nyní starcem skoro osmdesátiletým. Dokud v něm soptila sopka životního aktivismu, dovedl velmi ceniti, ale také odmítati lidi, kteří byli proletáři jako on a měli stejné socialistické přesvědčení; cenil lidi podle jejich mravní hodnoty a podle práce, již konali. Naproti tomu dovedl ctít lidi, kteří politicky i majetkově byli na druhé straně barikády, jen když to byli lidé čestní, a když konali poctivě užitečnou práci. Pan Arnošt Hyánek byl spoluzakladatelem sociální demokracie v Prostějově. Po desítky let býval hospodářem hnutí. Stal se vůdcem všech tamních družstevních podniků, které s kruhem přátel vytvořil. Tento prostý tkalcovský dělník byl řečník bohem nadaný, byl poměrně vysoce vzdělaný — v jeho knihovně jsem nalezl na příklad německý překlad Bucklových „Dějin vzdělanosti v Anglii“, a Hyánek četl svoje knihy! —, ale hlavně: byl to člověk činů a úžasné pracovitosti.

Roku 1908 nebo 1909 psali mi přátelé družstevníci z Prostějova do Vídně, kdež jsem tenkrát novinařil, že koupili mlýn u sv. Anny na prostějovském před-

městí, a že při něm zřídí družstevní zemědělský statek. Rozumí se, že Hyánek náležel ke spoluzakladatelům. Po svém návratu z Vídně roku 1909 jsem přilnul k tomuto podniku. Mlýnský statek měl na 500 měřic hanácké půdy, většinou najaté, a příslušné chlévské hospodářství. Mlýn a selský statek, to mohla býti šťastná kombinace; pro zemědělské hospodářství daly se výhodně použití mlýnské potahy; mlýnský provoz měl dosti odpadkových krmiv, která se dobře hodila chlévu; výhodně se prodávalo čerstvě nadojené mléko, a všechny drobné produkty zemědělské. Dělnickému řeznictví a uzenářství mohli jsme bez zprostředkovatelů dodávat i mlýnského podniku jatečný dobytek. Trávil jsem ve mlýně všechny svoje volné chvíle. Za vedení Arnošta Hyánka a Jindřicha Duřpeka, správce hospodářství, jsem pomalu vnikal do světa, který mi byl do té doby úplně cizí. Byl to svět zemědělské práce. Brzo jsem pochopil obtíže zemědělského podnikání, především nedostatek a drahota kapitálu. Pochopil jsem význam zemědělství a problém jeho rentability. Ale především jsem se naučil cenit význam zemědělské práce. Chodíval jsem za lidmi a s lidmi na pole, zkusil jsem to za pluhem, nebo s kosou a u mlátičky, mnohou hodinu jsem prodlel ve chlévě při krmení a dojení, nebo v prasečinci. Na vesnici jsem potom chodil s jinýma očima. Pak jsem hledal a našel literaturu. Když jsem r. 1911 odcházel do Vídně poslancovat, byl jsem stále odpůrcem politického agrarismu, jako všichni sociální demokraté. Ale na rozdíl od mnohých jiných jsem byl přesvědčen, že do sféry socialistických zájmů a socialistické politiky musí býti pojat veliký obor zemědělské výroby a práce. Již tenkrát jsem odložil své městské brýle, jimiž jsme se dívali na sedláky. Co víme my čistokrevní obyvatelé měst o zemědělské vesnici, co víme o sedlákově? Máme několik okének, jimiž se zvědavě díváme na malý celkem zlomek vesnického života. Tak třeba soudní síň — časem trneme, jaké zločince dělá ze sedláků majetková bestie. Opravdu je n o m ze sedláků? A potom: soudní síní procházejí outsideři, nikoli typičtí představitelé stavu. Také divadlo a literatura pomáhaly skreslovati náš obraz vesnice a jejího lidu. Selké drama nám ukazuje většinou zvrhlé typy vesnice: lakomce, srdce tvrdá a okoralá, nafoukance atd. Abych zkrátil tuto poněkud nesoustavnou kapitolu: Od počátku svého poslancování jsem nezamítal tak zcela požadavek ochrany zemědělské produkce. Žádal jsem na příklad, aby se sociální demokracie smířila s myšlenkou veterinární a celní ochrany domácího dobytka. Věděl jsem z prostějovského mlýna a potom z hanácké a severomoravské vesnice, že práce s dobytkem a u dobytka náleží k nejtěžším druhům práce vůbec; a že s bezpečným a výnosným chovem dobytka stojí a padá existence statisíců středních a malých zemědělců. Takto zráló moje přesvědčení, že ryze průmyslová platforma socialismu nestačí.

Přišla válka. Vrátil jsem se r. 1916 z bojiště a roku 1917 z vojenské nemocnice. Arnošt Hyánek vedl zatím v Prostějově vysilující boj o chléb dělnického Prostějova. Válka pouštěla strašlivě žilou hanácké obilnici a hanáckému chlévu. V zásobování Prostějova hrál vynikající roli prostějovský dělnický mlýn. Šel jsem na pomoc. Spolu se starosty obcí a s důvěrníky agrární strany jsme vytvořili velikou organizační síť, jejíž úkolem

bylo: nedopustit vyhladovění lidu v hanáckých městech. Jezdil jsem s Hyánkem po vesnicích, trochu akvírovat, trochu apelovat a prosit, trochu strašit. Měli jsme zkušenosti radostné i smutné. Poznali jsme dobrotu lidských srdcí, ale také hamiznost ziskulačnosti. Lidé jsou lidé. Pomalu jsem získal Arnošta Hyánka a Stanislava Manharda, pozdějšího starostu města, abychom s agrárníky vytvořili užší společenství. Vznikla z toho první rudozelená koalice v době, kdy se o tom Praze ani nesnilo. Sociálně-demokratická družstva (Potravní spolek, Mlýn a pekárna) vytvořila s agrárním Hospodářským družstvem společný mlýnský podnik. Fungoval a osvědčoval se, dokud jej vedli staří funkcionáři, které sblížovala jasná myšlenka a osobní sympatie. Když byli staří hospodáři odvoláni a přišli noví, podnik se opět rozpadl na své původní části.

Proč jsem dnes oživil tento kus minulosti? Abych ukázal, že agro-socialistická součinnost není — alespoň pro mne — žádná improvizace, a že má svoje staré, organicky zapuštěné a rozrostlé kořeny. Když se předseda sociální demokracie Antonín Hampl spolu s představenstvem strany, po správném odhadu dané situace státu a demokracie, rozhodl pro kurs dělnicko-selské politiky, nalezl ve mne přesvědčeného spolupracovníka. Snad smím ve vši skromnosti říci, že jsem k tomuto kursu přispěl theoretickou i praktickou znalostí mnohých zemědělských otázek. Tyto znalosti jsem sbíral přes dvacet let.

Agrární krise není.

Minule jsem řekl, že v naší zemi není již agrární krise. Na toto správné rozpoznání hodily různé noviny (především „Venkov“) několik nevrlych poznámek. Nic naplat, pravda může být popírána, nikoli popřena. Agrární krise jest u nás překonána, a mizí nutně z denního pořadu politiky. Když se protrhne hráz rybníka, napnou lidé všechny síly, aby hráz byla znovuzřízena. Obnovená hráz pak odvrací nebezpečí, jež ohrozilo životy a majetek lidí. Pravda, bude to chvíli trvat, než se vylitá voda ztratí, než se znovu postaví odnesené mosty, a než se opraví poškozené cesty a budovy. Bude zapotřebí zvýšeného napětí sil, větší práce a většího nákladu, než bude celá škoda odčiněna. Taková je dnes situace našeho zemědělství. Jest vyčerpáno a unaveno dlouhou krisí, rezervy jsou spotřebovány, dluhy tíží, někde kručí sedláka předlužení, budovy jsou zanedbány, pole vyhladovělá, stavy dobytka prořídle zvláště v krajích, kde rádílo sucho. To vše víme a správně oceňujeme. Dalo by se říci, že naše zemědělství nachází se ve stavu nadějně rekonvalescence — nikoli však v krisi, ta jest — opakuji — za námi. Veřejná moc učinila ve prospěch zemědělství, co bylo na ní. Ostatek musí učiniti zemědělci sami. Zemědělská výroba se přestala propadat do bahna, dostala se na pevnou cestu, rentabilita zemědělského podnikání jest obnovena. Víím dobře, že docílené rentability nebude lze ve většině případů obrátit v nové úspory, k tvoření nového jmění. Po řadu let bude musit zemědělec léčit rány, které mu krise zasadila. Může býti vděčen za to, že mu stát pomohl ucpat díru v protržené hrázi. Více stát učiniti nemůže. Nemůže zemědělcům měřiti jinak než jiným. Ještě trvají bolestné srážky z platů veřejných zaměstnanců, protože ještě trvá ponurý schodek ve státním rozpočtu. Ještě

trvají nedostatečné mzdy a platy dělníků a soukromých zaměstnanců, ještě trvá nezaměstnanost a polozaměstnanost statisíců, ještě stojí na sta průmyslových podniků, ještě hynou desítky tisíců malých řemeslných a obchodních živností. Není hospodářsky dosažitelné a politicky únosné, aby stát odstranil nejenom krizi, ale i její následky v jednom odvětví podnikání, zatím co stále ještě řádí obecná krize hospodářství. Představte si na příklad dělníka, který byl po tři leta bez zaměstnání, a jednoho dne se mu podaří nalézt práci. Od prvního pracovního dne mu stát zastaví veřejnou podporu. Ale ten dělník je také v zuboženém stavu. Nemá halče na hotovost, nemá kus pořádného oděvu, děti jsou nemocny z podvýživy. Ještě jsem neslyšel, že by ten dělník řekl: Platte mi státní podporu tak dlouho, dokud se mi nezahojí všechny rány, pocházející z krize. A ještě jsem neslyšel, že by to pro něj žádala některá strana dělnická. Na rekonvalescenci zemědělského podnikání nemůže státní pokladna přinášeti žádných nových obětí. A nemůže ukládati žádných nových obětí ostatním částem hospodářství.

Naproti tomu stát může a musí zasahovati i nadále ve prospěch zemědělství všude tam, kde to lze učiniti bez obětí pro veřejné finance a pro nezemědělské vrstvy. Teď na příklad stojíme před problémem zadlužení, nebo, chcete-li, před problémem úrokové míry. Stát nemůže říci: zemědělství jest zadluženo, musím mu pomoci. Zadlužen je také průmyslník, řemeslník, státní zaměstnanec, dělník. Zadlužen je stát, zadlužena je samospráva. Za daného stavu neunesou hospodářství tohoto zadlužení. Problém je však obecný, obecné musí býti řešení. Všichni si přejeme, aby úvěr byl lacinější. Podaří-li se nám docílití toho, budou z toho míti prospěch všichni dlužníci, zemědělské v to počítaje.

Agrární krize jest překonána, ale může se vrátit. Ne tak, že by stát odvolal svoje protikrisové opatření. Na to nikdo nemyslí, a kdyby mysl, nikdy k tomu nebude míti dost síly. Obilní monopól zůstane trvalým zařízením, nerozbije-li se o svá vlastní vnitřní úskalí. A taková úskalí v něm jsou. Zemědělská krize může se vrátit jinou cestou. Cestou úplného ochromení kupní síly městského a průmyslového lidu. V nezaměstnanosti dělníků, v nízké mzdě zaměstnaných, v nedostatečných plattech veřejných zaměstnanců vězí vážné nebezpečí zemědělské prosperity. Nastává útěk od pšeničné mouky, stoupá konsum rýže, protože se zaváří do vody, namnoze bez omastku. Jest prostě lacinější. Nastává útěk od živočišných tuků, hledají se levnější tuky rostlinné. Nastává útěk od cukru všude, kde si lidé mohou koupit pašovaný sacharin. Nastane útěk od masa a uzenin. Spádem věcí bude jedné chvíle ohroženo mlékaření a máslaření (které na tom již dnes nejsou dobře), tvaroh, vejce, drůbež budou neprodejny. Ceny se znovu rozvalí. Nepomohou zásahy veřejné moci, nepomohou zákazy, kontingenty, dávky. Blahobyt vesnice je závislý na blahobytu města. Nemůžeme míti kvetoucí zemědělství, budeme-li míti průmyslový hřbitov. Skoro bych řekl, že nejagrárnější politikou byla by nyní politika obnovení průmyslové prosperity.

Na denním pořadu politiky ocitají se otázky průmyslové výroby a práce. O tom příště.

R. Procházka:

Africko-evropská spleť

Co činí habešský konflikt
nebezpečným.

Je pravda, že od konce války se už mnohokrát bojovalo, ale to byly buď dozvuky, poválečné nárazy, které patřily vzdáleným oblastem bez souvislosti s naším prostředím. Nyní se sice také bojuje nějakých 4—5 tisíc kilometrů daleko, ale válčí to evropská moc a jiná evropská moc se proti ní staví se vši rozhodností pod titulem rušení úmluvy Společnosti národů. Dožíváme se tedy paradoxní situace, že válka africká, která se nás dotýká právě tak málo — jako když se bojovalo v Mandžusku nebo v Gran Chacu — nebo s jiného hlediska jako když ve století XIX. a na počátku XX. si velmoci dělily a dobývaly Afriku — stává se právě důsledkem existence mezinárodní mírové organizace válečným nebezpečím evropským? Pardon, to je poněkud ukvapený, poskakující úsudek. Nejsme zavlékáni do nebezpečí tím, že tu je univerzální mírová organizace. To se ukázalo nejlépe, když válka ve východní Asii a v Jižní Americe zůstala bez ohlasu, třeba že šlo také o členy Společnosti národů. Válka ve východní Africe ohrozila by nás stejně — ve skutečnosti hůře — kdyby Ženevy nebylo, právě proto, že jsou tu ve hře zájmy evropských mocí a evropská rovnováha.

Ani za starých dobrých časů nebyly koloniální konflikty neškodné: viz Maroko. Bylo třeba se před tím dorozumět a opatřit si volnou dráhu. Tentokrát Mussolini učinil také pečlivé výpočty a přípravy, scházel mu však hlavní článek, aby řetěz se uzavřel: souhlas anglický. Chtěl jej vzít útokem, vynutit násilím, a to byl osudný omyl. Anglie odpověděla na hrozby hrozbou, ve Středozemním moři objevily se její obrněnce, a situace nabyla rázem docela jiného vzhledu.

Uvažovali jsme zde nedávno o povaze, významu a důsledcích italské akce proti Habeši. Shledali jsme, že koloniální nárok Itálie není tu méně odůvodněn než nároky kterékoli jiné velmoci na jejich mandáty a protektoráty. Je třeba dobře rozlišovat případ sám a jeho souvislosti a následky. Věc a italské metody, diktované ideologickými i osobními motivy, celou tu nešťastnou taktiku Mussoliniho vůči Habeši, Anglii i Společnosti národů, která přivedla na konec ad absurdum i největší blahovůli a zmařila obětavé snahy těch, kteří z přátelství i dobře pochopeného vlastního zájmu hleděli smířit italskou potřebu expanse se zásadami ženevského institutu a naší vlastní potřebou stability. S našeho soukromého hlediska bylo vybíjení přebytečné energie fašistické Itálie v koloniích vítané — asi jako bylo kdysi vítané Bismarckovi podobné vedlejší zaměstnání po revanši toužící Francie. Francie kompenzovala také Itálii přímo svým desinteressementem v Habeši hubené ústupky z vlastního afrického majetku a dala si od Mussoliniho sedmého ledna vystavit řádnou kvitanci, že je s ním, stran toho, co zůstalo hořkostí po mírové konferenci, úplně vyrovnána. Členství Habeše ve Společnosti národů považovalo se za nedopatření (byla to ve skutečnosti ohromná hloupost) a obtíže procedury z toho vyplývající za nepřijemnosti diplomacie, která je tu však konečně právě k tomu, aby se s nimi vyrovnávala.

Důvody naší shovívavosti vůči Římu byly na bílé dni. Potřebujeme ho do fronty konservativních mocí evropských, která je velmi pestrá, je v ní jak známo i sovětské Rusko, na politické vyznání se tu nehledí, hřešení o Africe by se bylo tedy také sneslo — aspoň ve svědomí profesionálních politiků. Instrukce Společnosti národů nemohla však projít takovými zkušenostmi bez podstatných ústavních změn. Bylo by bývalo třeba zařídit se vědomě na značné zúžení její kompetence. Mohla obhájit pakt integrálně už pouze v Evropě, to jest pokud kryje bezpečnost národů evropských, a i tu ještě jen pokud jsou tu provedena určitá konkrétní, přímo technická opatření v jednotlivých regionálních paktech (jako je Locarno) nebo ve svazcích, sjednaných právě za účelem provedené úmluvy Společnosti národů a u ní registrovaných (jako je Malá dohoda, nebo smlouvy franco-ruská, československo-ruská). Není pochyby, že celý dosavadní vývoj od nepodaření se ženevského protokolu z roku 1924 k tomu směřoval. Anglie odmítala se vázat dále než za hranici Rýna a precedenční případy nasvědčovaly, že účinnost obrany zásadních ustanovení paktu je v přímém poměru k významu bezprostředních zájmů, jež tu byly dotčeny. O duchu sboru Společnosti národů, nebo platném právu, jemuž pro ně samo, za každých okolností bude zjednan průchod, nedalo se mluvit pro známý nedostatek vlastní ženevské exekutivy.

Obrat v Anglii.

Habešský případ znamená obrat. Anglie, která dosud odmítala funkci „strážníka celého světa“ — přece nutně jako vládkyni moří jí připadajících, dokud armáda Společnosti samotné je utopií — náhle prohlašuje ochotu zakročit spolu s ostatními, a nikomu v tom nezadat, ať kdykoli a kdekoli se udá akt nevyprovokovaného útoku. Že je k tomu vedena vlastním zájmem, je přirozené — a tím lépe pro věc. Obavy, že „až se jí to nebude hodit, vrátí se ke staré praxi“, jsou zbytečné. Závazky budou se při té příležitosti náležitě precisovat, a Anglie, která shledala jednou, že Společnost národů může jí býti také dobrá (ne jen aby ona byla dobrá jí), shledá to ještě častěji. Co se stalo, je zkrátka triumf zásady kolektivní bezpečnosti a nedělitelnosti míru. Naše bezpečnost není sice tentokrát ohrožena a nám se nic neruší, ale Anglie cítí se dotčena — a po druhé mohlo by to být naopak. Italové jsou dnes naši přátelé, ale ruší zákon, a toho by mohl po druhé někdo vytežit proti nám. Nesmíme dopustit, aby se vytvořil precedens beztrestného útoku, nebo dokonce výnosného, kdyby se Itálii podařilo odpor Habeše proti všemu očekávání ovšem — záhy zlomit.

Nemáme volby.

Punctum saliens celé aféry je v tom, že Mussolini neučinil předmětem své snahy pouhou kolonizaci Habeše, o níž by se bylo rozhodně dalo mluvit, nýbrž vítězství, bezohledný mocenský rozmach Itálie, přímo výzvu jak pacifické ideologii, tak dobře etablované moci britské říše. Zde není žádného kompromisu — zde je za to šťastná koincidence práva a síly. Až dosud nikdo si netroufal popírat ženevskou morálku — ani anglickou převahu, vzdávala se jim aspoň čest

pokrytectví. Japonci hájili se od počátku až do konce, že neporušují svých závazků, že jen zakročují pro svá řádně nabytá smluvní práva v Mandžusku, a přes to, že se tím arci nikdo nedal oklamat, bylo aspoň formě učiněno zadost. Při tom anglická sféra zájmů zůstávala mimo jakoukoli pochybnost (Šanhaj byla opět rychle vyklizena). A Němci svým odchodem ze Ženevy dokonce jen „protestovali proti nespravedlnosti, neprovedení obecného odzbrojení“ atd. a zajistili si úplnou dohodu s Angličany, zejména na moři. Teprve Mussolinimu připadla ta smělost, ohlásit veřejně, že Habeš, samostatný stát, člena Společnosti národů, prostě potřebuje pro své rozpětí a že si ji vezme na vzdory všem paktům a paragrafům i přímo proti vůli Anglie, která, nesmíří-li se s hotovou věcí, bude ze Středozevního moře prostě vyhozena.

Proti tomu bylo ovšem nutno se postavit. To byla vzpoura, to byla už válka, docela otevřeně vypovězená válka, jak Ženevě, tak Londýnu. Francie a Malá dohoda mohly přimhouřit oči, ale nemohly souhlasit, jakmile bylo třeba se vyslovit. Postaveny před volbu musily prohlásit, že tu není žádná volba. Je-li porušena Úmluva, napadena Společnost národů a ohrožována nejspolehlivější opora stability světa a našeho politického a společenského řádu, anglická demokracie, musíme odstavit všechny jiné zřetele a plnit svoji povinnost. Nejen psanou povinnost, nýbrž bezprostředně prožívanou povinnost sebezáchovy.

Ženeva ocitá se před rozhodující zkouškou své účinnosti. Až dosud mohla se vyhýbat. Německo ještě nikoho nenapadlo. Jeho provinění mohla se interpretovat nanejvýš jako příprava k útoku. Japonsko bylo v Ženevě přes své chytré vytáčky odsouzeno. Jen sankce proti němu nebyly — s tichým konsensem všech i Čínu v to počítajíc — podniknuty, poněvadž tu byl naprostý nepoměr mezi náklady, jichž by to bylo vyžadovalo a významem věci, sporem výhradě čínsko-japonským o Mandžusko, jež bylo zařízeno na Mandžukuo. Dnes však jde o také naši vlastní věc: Kázeň v Evropě. Itálie dává špatný příklad a netají se tím, chce naopak dělat přímo propagandu násilí a politickému „vitalismu“. A na Itálii se při tom dobře může. Strpíme-li tentokrát útok, podlehneme mu příště.

národní hospodář

B. Palkovský:

Státní finance v roce 1935

Nejvyšší účetní kontrolní úřad je jedna z nejlépe pracujících institucí ve státě. Stejně jako minulý rok, tak i letos má parlament i občanstvo v ruce přehled státního účtu ještě před vyřízením státního rozpočtu na příští rok. Víme, co jsme vydali i co přijali, oč vzrostly státní dluhy a hlavně co musíme ušetřit.

Rozpočet počítal s řádnými příjmy ve výši	7.631 mil. Kč,
skutečně docílený příjem byl	7.774 mil. Kč,
tedy proti rozpočtu více o	143 mil. Kč.

Proti tomu počítal rozpočet s řádným vy-
dáním ve výši . . . . . 7.630 mil. Kč,
vydalo se však skutečně . . . . . 8.029 mil. Kč,
tedy proti rozpočtu více o . . . . . 399 mil. Kč
takže schodek v řádném rozpočtovém hospodářství činil
255 milionů Kč, z čehož je vidět, že rozpočet byl značně
optimistický.

Rozpočet byl překročen

ministerstvem národní obrany o	24 mil. Kč,
ministerstvem sociální péče o	54 mil. Kč,
ministerstvem veř. zdravotnictví o	4.5 mil. Kč,
ministerstvem financí o	362.3 mil. Kč,

při správě státního dluhu a mimo to při realizaci převzatých státních záruk, zejména za Ústřední bratrskou pokladnu v Praze v částce 50 milionů Kč, za Pražské vzorkové veletrhy v částce 3.5 mil. Kč a jiných.

Ostatní ministerstva docílila úspor úhrnem ve výši 14.6 mil. Kč.

Mimorozpočtové hospodářství skončilo schodkem 86 milionů Kč, proti státním příjmům 689 mil. Kč se vydalo 775 mil. Kč. Součet obou schodků činí 341 mil. Kč, což možno označiti za výsledek příznivý vzhledem k těžkým hospodářským poměrům světovým. Při celkové sumě obratu per 16.725 mil. Kč činí schodek asi 2.1% obratu, což je poměr, který lze označiti ještě za přípustný.

Potěšitelný fakt je, že příjmy z veřejného hospodářství v rámci výše uvedených příjmů činily o 101 milionů Kč více, než čekal rozpočet. Na odpovídající rozpočtovou položku per 6.364 mil. Kč došly platy ve výši 6.465 mil. Kč.

Hospodářství státních podniků.

S menším zdarem byly odhadnuty příjmy z hospodářství státních podniků, kde proti očekávaným 1.267 milionům Kč bylo přijato pouze 1027 milionů Kč. Přes to je tento poměr lepší, než byl v roce minulém. (Viz Přítomnost z 26. září 1933, číslo 39.)

Zisk vykazují:

tabáková režie 1258 mil. Kč, o 46 mil. Kč méně než 1933,
státní loterie 21.9 mil. Kč, o 0.4 mil. Kč více než 1933,
mincovna 1.1 mil. Kč, o 1.7 mil. Kč méně než 1933,
pošty 48.9 mil. Kč, o 52.7 mil. Kč více než 1933, kdy byly
částkou 3.8 mil. Kč pasivní,
poštovní spořitelna 17.1 mil. Kč, o 4 mil. Kč více než 1933,
báň a hutě 20.7 mil. Kč, o 2.7 mil. Kč více než 1933.

Ztráty vykazují:

státní dráhy 669.5 mil. Kč, proti 834.9 mil. Kč v roce 1933,
tedy o 165.4 mil. Kč méně.

Ovšem zálohy státní správy železnicím činily: přepravní daň 300 mil. Kč a úmor železničních hypotekárních dluhů 16.7 mil. Kč, celkem 316.7 mil. Kč. Státní lesy a statky vykazují ztrátu 9 mil. Kč, proti 38.9 mil. Kč v roce 1933.

Státní lázně skončily ztrátou 2 mil. Kč, proti 1.1 mil. Kč v roce 1933.

Nedoplatky daňové

prodělaly v minulém roce zajímavou změnu. Nedoplatky přímých daní se zmenšily pouze o 7.9 mil. Kč (2167.5 proti 2174), nedoplatky daní spotřebních o 16.3 mil. Kč (139.8

proti 158.3), ale nedoplatky daně obrátové a přepychové stouply o 152.5 mil. Kč, t. j. o 10% (činí 1718.6 proti 1566.6). Tyto nedoplatky budou se velmi těžce dobývat, velká část jich bude nedobytná a mimo to svědčí toto stoupnutí nedoplatků, že v obchodu není ještě možno mluvit o zlepšení. Konečné saldo daňových nedoplatků zachycují poplatky, kde nedoplatky klesly s 923.6 mil. Kč na 771.2 mil. Kč. Tady bylo přistoupeno asi k ostřejšímu postupu při jejich vymáhání a pak lze očekávat, že poplatky jsou dostatečně zajištěny a při menších sumách lehčeji dobytelné. Nedoplatky na přímých daních a na dani z obratu činí $\frac{4}{5}$ celkových nedoplatků. Nedoplatky přírážek se zvýšily na 1713.8 mil. Kč proti 1589.5 mil. Kč předcházejícího roku.

Státní dluh

vzrostl na 38.151,097.092.62 Kč. Přibylo na vnitřním založeném dluhu 81.8 mil. Kč, na vnitřním dluhu přechodném 921.5 mil. Kč, na zahraničním dluhu po měnové úpravě ze 17. února 321.7 mil. Kč a ubylo po téže úpravě na dluhu státovkovém 498.7 mil. Kč. Státovkový dluh činí ještě něco málo přes dvě miliardy Kč. Kdyby vláda povolila resp. nařídila Národní bance, aby padesátikoruny byly pojaty mezi drobné peníze papírové, zmenšil by se státovkový dluh o 450 milionů Kč, za tolik je padesátikorunových bankovek v oběhu. Úpravou úvěru u Spojených států a u vlády italské zvýší se státní dluh na 39 miliard Kč. Výnos kuponové daně činil 184.5 mil. Kč.

Jak jsme ty dluhy nadělali,

táže se nejen náš občan, ale každý na světě, když je jejich výši překvapen. Krátký přehled nás poučí:

4½% prémiová státní půjčka činí	403 mil. Kč,
IV. státní půjčka	8.225 mil. Kč,
losová stavební	537 mil. Kč,
státní investiční	385 mil. Kč,
6% moučná	3.769 mil. Kč,
6% investiční	179 mil. Kč,
6% konversní	301 mil. Kč,
3% odškodňovací dluhopisy	729 mil. Kč,
3% za válečné dodávky	300 mil. Kč,
Konsolidační z r. 1926	1.180 mil. Kč,
Komunální u Zemské banky	14 mil. Kč,
5% půjčka z r. 1928	387 mil. Kč,
převzetí státního předválečného dluhu v 3½—4½% titrech	3.120 mil. Kč,
5% investiční z roku 1931	1.280 mil. Kč,
5½% půjčka u pojišťoven	150 mil. Kč,
5% půjčka práce	2.010 mil. Kč,
5¾% půjčka pro státní lázně u ÚSP.	2 mil. Kč,
veškeré převzaté železniční dluhopisy zúročitelné mezi 3—5¼%	8.390 mil. Kč,
celkem	23.396 mil. Kč.

K tomu nutno připočísti vnitřní dluh skoro vesměs v 5% pokladničních poukázkách (pokladniční bony z roku 1921 činí ještě 750 milionů Kč) ve výši 5.631 mil. Kč a zahraniční ve výši 7.300 mil. Kč.

Malá útěcha je v tom, že níže zúročitelné titry 3—5% jsou účtovány za nominale, takže řada titrů, zejména 3% odškodňovací dluhopisy, 3% dluhopisy za poválečné dodávky, 3½—4½% dluhopisy za převzetí předválečného dluhu,

3—5¼% převzaté železniční dluhopisy se po konverzi objeví v účtech sumou podstatně nižší, asi o 3 miliardy Kč.

Kam se ty peníze poděly,

je druhá oblíbená otázka českého člověka. Na tu dostáváme rovněž odpověď v kapitole, jak je oceněn nemovitý majetek státu.

Pozemky jsou oceněny na	309 mil. Kč,
obytné budovy na	1.080 mil. Kč,
úřední budovy na	5.032 mil. Kč,
silniční, vodní a podobné stavby	6.909 mil. Kč,
celkem na	13.330 mil. Kč,
a k tomu nedokončené stavby, na nichž je již prostavěno	11.294 mil. Kč,
celkem je cena nemovitého státního majetku asi	24.624 mil. Kč;

tedy skoro 25 miliard Kč.

Dávka z majetku a dávka z přírůstku na majetku.

Realisovaný výtěžek dávky činil ke konci roku 1934 částku —6.648 milionů Kč proti konci roku 1933 o —42 milionů Kč více.

Podíl osobních a věcných výdajů na státních vydáních.

Státní správa ve vlastním hospodářství vydala na nákladech osobních 3.762 mil. Kč, na nákladech věcných 8.805 mil. Kč. Státní podniky vydaly na osobních nákladech 3.575 mil. Kč, na nákladech věcných 3.431 mil. Kč.

Celkem činila vydání osobní	7.337 mil. Kč,
vydání věcná	12.236 mil. Kč.

Investice státních podniků činily skoro 300 milionů Kč.

Situace státních financí

se proti roku 1933 nezhoršila a možno říci, že pesimistické předpovědi se nesplnily. Státní dluh bude v dohledné době zkonsolidován a doufejme, že se podaří upravit úrokovou míru na přijatelné základně. Poměry, které zavládly na trhu peněz po válce byly co se týče úrokové míry zcela středověké. Mají na tom vinu zejména Američané, kteří se tahali o německé městské, zemské i soukromé titry s 12—15%, ba i vyšší výnosnosti a tak pomáhali Němcům v docela promyšleném úvěrovém mámení, nedá se říci přímo podvodu, poněvadž zlý úmysl byl na obou stranách. Jedni chtěli využít nesnází druhých a druzí věděli předem, že svým závazkům nemohou dostát. Dnes Němci tvrdí, že počítali se s obvyklým 3—4% zúročením, pak jsou americké pohledávky zaplacený. Tyto přímo brigandské poměry na světovém trhu peněz nutily i Československo přistoupiti na 8% a vyšší zúrokování. Náprava v této věci bude mít veliký význam, poněvadž postaví naše hospodářství opět na jeden solidní, pevný pilíř. Za nynějších poměrů je ovšem takových pevných opěrných bodů třeba mnoho, nikdo neví, který vydrží do zítřka.

K inflačnímu křiku nelze poznamenat nic jiného, než minulého roku, že každá inflace dojde jednou ke konci tím, že měnová jednotka se stane prakticky úplnou nulou. Je pravda, že by se pomohlo části obyvatelstva a sice zadlužené. Psychologicky je touha po inflaci lehce vysvětlitelná. Před válkou by to bývala obtížná otázka při třetím juridickém rigorosu, ale dnes už ví každý, jak by měl při inflaci spekulovat a

všichni se na to chystají a těší se na „výdělky“. Zapomínají na obtíž, která by spočívala v tom, že se na to chystají všichni a že by nebylo těch, kdo by byli ochotni prodělavat. To by byli jen ubozí strádalové.

literatura a umění

Dr. Jan Löwenbach:

Vzpomínka na někdejší spor o Dvořáka

II.

Ani obsáhlá studie Otakara Zicha „Dvořákův význam umělecký“, uveřejněná v Hudebním sborníku z r. 1913 (str. 145—180) přes všecku najevo dávanou snahu po objektivnosti a vědeckém zdůvodnění nebyla Dvořákovi práva. Je to práce hodna vši úcty, založená na velké znalosti materiálu, proniknutá snahou po věcnosti, ale přese vše podléhající náladě doby a — podle mého skromného mínění — metodicky pochybená. Mnohé ze Zichových soudů opravily pozdější práce Šourkovy a jsem přesvědčen, že by dnes také Zich sám za touto svojí prací integrálně již nestál. Obava, kterou na jednom místě vyslovuje („aby budoucnost ne našla můj názor příliš pode jhem dneška“), se do jisté míry již splnila, byť i v jiném smyslu. Zich obíral se po léta problémem hudebního tvoření, činil si pro své práce záznamy z děl různých skladatelů a z těchto příležitostných poznámek sebral hlavní část materiálu pro důkaz, že Dvořák je především eklektik. Nepovažuji se za dostatečně legitimovaného, abych práci Zichovu rozebíral, vedlo by to také příliš daleko, ale zdá se mi, že právě proti způsobu, jak pojem eklekticismu stanoví a jak jej u Dvořáka dokazuje, lze velmi mnoho namítati. Práce Zichova je vědecky nesmírně zajímavá, jmenovitě pro Zicha samého, má celou řadu správných postřehů, ale její základní postoj není správný: Touto metodou lze při dobré vůli dokázati eklekticism u každého vynikajícího skladatele. Na celé řadě příkladů ukazuje Zich, jak v hudbě vokální a dramatické lze u Dvořáka konstatovati vlivy celé řady skladatelů (celkem 16) od Bacha až po Wagnera a Smetanu, docházejí k závěru, že v opeře jest Dvořák po stránce hudební Smetanovým epigonem. Při tom všem je zřejmo, jak i hudebně vzdělaný a zkušený Zich byl tehdy v zajetí wagnerovské ideologie. (Praví: Dospěl-li — podle mého mínění — Dvořák aspoň v poslední periodě své instrumentální tvorby („americké“) též k svému hudebnímu výrazu, jest to jeho vlastní tragická vina, že se tak nestalo i v opeře, a touto vinou jest jeho ústup od teoretických zásad wagnerovských (smetanovských) a příklonění se k velké opeře. V hudbě instrumentální nekonstatuje Zich sice vlivů tolik, nýbrž hlavně Beethovena, Schuberta, Smetanu a Brahmsa, ale i tu — nutno to vysloviti — tyto důkazy o eklekticismu uměleckém dodatečně nepřesvědčují i když samo konstatování některých fakt, zejména o poměru melodie Schubertovy a faktury Brahmsovy k tvorbě Dvořákově, je správné. Positivní a významný přínos Dvořákův vidí Zich v jeho instrumentaci, v hudbě t. zv. americké periody a v jeho hrubozrnné lidovosti, všecko ostatní jest povahy eklektické.

Klidnější tón ozval se z článku outsidera F. V. Krejčího (Právo lidu, 5. ledna 1913), který právem ukazuje na to, že staré české muzikantství, z něhož Helfert odvozuje duchovní rod Dvořákův, není tak hodné zavržení, jak se domníval tábor kritických pokrokovců. Třeba že Krejčí nesouhlasí s tím, aby se proti mínění kritiky pořádala manifestační tažení, neví se protestům hudebníků a staví se zřejmě proti intelektualismu, který se staví „nad tajemnou milost tvůrčí chvíle“. Smetana jest proň bezesporý; ale problém Dvořákův je těžší, neboť směr, za nějž mluví Helfert, „přistupuje k řešení Dvořákova problému s jistou předpojatostí a bez náležité úcty k tajemství tvorby“. K tomuto problému dlužno se blížit s pietou, radostí a pýchou, že jsme takového zázračného muže ve svém vývoji měli.

Ve svých statích („Přehled“, únor—červen 1913) — přes leckteré osobní zaujetí — snesl dr. Šilhan ještě řadu dokladů k předmětu sporu a namířil kritickými poznámkami i do vlastního tábora. Dnes, v odstupu časovém toto Šilhanovo resumé má závažnější význam než resumující brožurka Srbova, která již v době svého vydání vzbuzovala pochybnosti o správnosti svých metod, ač byla jistě míněna dobře a poctivě. Šilhan vypořádává se nejprve s názorem Nejedlého, že prý jen kapelníci menšího rozhledu, průměrní skladatelé a současníci méně inteligentní a méně bádaví byli zaujati Dvořákem podobně jako Mendelssohnem a cítuje proti tomu Bülowa, Richtera, Brahmsa, Riemanna, Hanslicka a Ehlerta. V druhé části upozorňuje na potřebu sebrati životopisný, zejména memoirový materiál o Dvořákovi a varuje před zneužíváním anekdotických příběhů, jichž vyprávění a nekritické uveřejňování bylo tehdy skutečnou maníí.

Revise sporu.

Doznávající přestřelky sporu, o jehož prudkosti dnešní mladá generace má sotva potuchy, přerušila světová válka. Je známo, kterak úzkosti a naděje jejího průběhu zmnožily emoční sílu odkazu Smetanova a jak jmenovitě „Má vlast“ a „Libuše“ posilovaly víru českého člověka a odstupňovaly úctu k jejich tvůrci. Na druhé straně však zmírnily se příkré odsudky díla Dvořákova a postupně pronikalo klidnější a objektivnější nazírání na tvorbu Dvořákovu a její význam. Ono „muzikantství“, které bylo kdysi vyslovováno ve smyslu peiorativním, stalo se předmětem studia odborné hudebního a historického. Postupně vydávání široce založených prací Šourkových a jeho čtyřsvazkové biografie opravilo leckterý jednostranný soud, jak se projevilo zejména ještě i v knize Bartošově. Hudebně-dramatické požadavky wagnerovské, přestaly být jediným kritériem opery a programní hudba měřítkem pokrokovosti. Vývoj současné hudby zdůraznil hlediska ryze hudební. Ale především bylo to dílo Dvořákovo samo, které postupně pronikalo svými kvalitami i tam, kde dříve vládla lhostejnost, zdržlivost, zaujatost. V Dvořákovi uznán posléze vrcholný typ české tradice hudební.

Již dvacáté výročí Dvořákovy smrti (1924) přineslo některá zřejmá znamení obratu. Tak K. B. Jiráček, kdysi z nejbojovnějších spolupracovníků „Smetany“, přes pochopitelné reminiscence z periody předválečné uznává, že se dospělo k lepšímu poznání na obou stranách. „Objevilo se, že protidvořákovský boj, který enervoval předválečnou generaci, byl vyvolán právě přeceněním

Dvořákova díla, které nemohlo býti uhájeno před tváří dějinných událostí . . . Ale naopak i protidvořákovci ukázali se po vítězství Smetanovy myšlenky spravedlivějšími k odkazu Dvořákovu a tak boj skončil — aspoň v této fázi — značným vyrovnáním protiv.“ Rozváděje srovnání mezi významem Smetanovým a Dvořákovým (myšlenková velikost : muzikantství) dochází k závěru, že Dvořákovo dílo nemá sice ethické velikosti ani jednotné ideové linie, avšak suma dobré hudby, která je v něm obsažena, zajišťuje Dvořákovi nejčestnější místo mezi těmi, kteří naplňovali dobu.

Tento obrat v dalších letech stal se ještě o to patrnějším, čím více literární a historickou prací a vyvojem současné hudby ztrácela na svém významu někdejší hesla a dělidla obou táborů. Mladší generace všímá si daleko víc myšlenek a slohových otázek ryze hudebních než požadavků ideologie mimohudební. Tento velmi složitý a mnohotvárný vývoj nemůžeme zde sledovati do podrobností. Pro naši otázku stačí konstatovati, že stanoviska obou někdejších skupin se značně sblížila. Dvacet let po skončení oněch sporů snaží se VI. Helfert, jeden z vedoucích tehdy mladých stoupců Nejedlého „s patričním odstupem a s klidným pohledem přehlédnout výsledek oněch sporů“. (Index, květen 1934.) Boj o Dvořáka jeví se mu právem jako estetický spor o význam programové ideovosti v hudbě na straně jedné a o t. zv. absolutní hudbu na straně druhé. Helfert ovšem ještě i dnes se mýlí domnívaje se, že tehdy vedle toho šlo o to, aby Dvořák s rozhodující převahou dal směr české hudbě a že Smetana jako základ české hudby měl ustoupiti do pozadí. O to věru nešlo a nemohlo jíti, neboť tak naivní nebyl nikdo z vážných stoupců Dvořákových, aby se byl domníval, že lze nějaký směr dekretovati nebo ovlivňovati. Mimo to však Smetanovo postavení, to mohu dnes říci s klidem, nebylo ani pro skupinu t. zv. dvořákovců nikdy sporným. Že vývoj české hudby, representovaný Novákem a Sukem, navazoval tehdy spíše na Dvořáka, je ovšem fakt, jež nelze oddisputovati. Že časem bylo umění Smetanovo neprávem zanedbáváno a že byly celé periody několika let, kdy kromě dvou, tří oper významnější díla Smetanova nebyla provozována, jest ovšem právě tak správné, jako mutatis mutandis lze říci totéž o dílech Dvořákových. Víme, jak jsme těžce nesli zanedbávání oper Smetanových v době před Kovařovicem. Ale situace v době vznikajícího sporu byla přehnaná a přechodná konstelace jubilejního repertoaru přeceněna jako domnělé nebezpečí. „Boj za Smetanu“ vedený proti skupině hudebníků kol „Hudební Revue“ byl tedy při nejmenším nadsazen a stylové názory, které proti jednostrannému zdůrazňování Smetanova wagnerismu a dramatismu byly tehdy zastávány jmenovitě Steckerem, doznaly dalším vývojem velké satisfakce. Jestliže tedy dnes Helfert míní, že boj proti heslu „více Dvořáka“ vyplynul z tehdejší situace, není tím ani tak vystižena tato situace, jako spíše obavy mladých, tehdy zastánců Smetanových, kteří ve své přehnané starostlivosti viděli patrně kulturní nebezpečí, kde ho vskutku nebylo. Důvod, který Helfert uvedl tehdy, že totiž Dvořák je vrcholným typem českého muzikantství, doznává dnes ovšem svým vlastním autorem podstatné modifikace a to právě pokud jde o názor, na toto muzikantství.

„Kdežto tehdy“, píše Helfert, „považoval jsem muzikantství za méněcennou složku naší hudební kultury, dnes, poučen obsáhlými studii hudebně historickými, pohlížím

na ni jako na důležitou sílu, která udržela bohatou českou hudební kulturu i v těchto dobách, kdy pod tlakem politických poměrů ostatní složky naší duchovní kultury byly takřka zcela potlačeny (v 17. a 18. století).“

Své tehdejší vystoupení proti zmíněnému heslu vykládá H. tak, že bojoval proti tomu, aby smysl české hudby nebyl spatřován j e d i n ě v tomto muzikantství bez onoho smetanovského myslitelského základu, nýbrž aby bylo d o p l ň k e m jeho. Dnes ovšem, přiznává Helfert, jsou otázky, o něž tehdy šlo, vyřešeny „ve směru spravedlivého zastoupení oné dvojí základny české moderní hudby, dané Smetanou a Dvořákem“. Posuzuje poměr obou ryze umělecky, přibližuje se ovšem Helfert dnes onomu názoru, který tehdy zastávali „pouzí hudebníci“: že totiž rozvoj moderní hudby i hudební historie posunul úplně do pozadí otázky wagnerovské dramatiky a programní či absolutní hudby. „Dnes všechny hudební projevy měřím podle kriteria č i s t ě h u d e b n í h o. Zkoumám kvalitu h u d e b n í inspirace a kvalitu hudebního myšlení. Ptám se, jak je dílo hudebně organisováno, jak je h u d e b n ě stavěno, jak je h u d e b n ě promyšleno, jak inspirace je nesena vnitřním stavebným řádem a naopak, jak tento řád je poháněn inspirací, co dílo h u d e b n ě přináší nového atd.“ Nehudební idea (to je tedy úplný odklon Helfertův od estetiky Hostinského a Nejedlého) sama o sobě nikdy nenahradí ony čistě hudební hodnoty díla. Z tohoto stanoviska pak jeví se mu poměr Smetana-Dvořák v novém světle jako poměr vzájemného doplňování. Smetana je mu veliký hudební myslitel a hudobatel, u Dvořáka převažuje inspirace. (Slyšíme vzdálený ozvuk z článků Bartošových a Jirákových, ale není tu již onoho nadhodnocení té či oné složky). „Byl mistr zázračně nadaný nepřeborným bohatstvím hudebních myšlenek a nápadů. Řinuly se z jeho fantazie v tak marnotratném bohatství, že neměl ani času je zpracovati ve své tvůrčí dílně. Dvořák nebyl tvůrčí typ myslitelský v tom smyslu, že by dovedl s pevnou vnitřní kázní stavět své dílo jako nový stavební útvar . . . Vytvořil pak díla bohatá sice inspiračně, ale rozkolísaná formově. Také vývoj Dvořákův není tak ukázněný, uvědomělý a důsledný jako u Smetany.“ A závěr: „Dnes neplatí Smetana contra Dvořák, nýbrž Dvořák vedle Smetany v tom smyslu, že tvůrčí typ Smetanovy myslitelské velikosti je doplněn typem Dvořákovy inspirační hudební bezprostřednosti a pestrého hudebního bohatství. Obojího bylo třeba naší hudební kultuře a z obojího vyrostly další tvůrčí zjevy, které namnoze obě naznačené tvůrčí metody spojily synteticky v jedno.“

Tímto mužným článkem končí se prozatím spor o významu Dvořákově ve vývoji české hudby zahájený téměř před čtvrtstoletím. Končí se tam, kam jej usměrnilo lepší poznání. Je důkazem stále ještě a dnes více než jindy významné životnosti Dvořákova odkazu, před níž kapituluje každá schematická ideologie. Ale tím není řečeno, že celý spor by byl býval zbytečným. Naopak: přispěl právě nejen k lepšímu a věcnějšímu názírání na Dvořáka a jeho poměr k Smetanovi, nýbrž dal podnět k důkladnějšímu ještě vědeckému zpracování dvořákovského materiálu životopisného a hudebního a k ocenění oné složky hudební kultury, kterou Dvořák a jeho škola v e d l e Smetany českou hudbu obohatila.

v ě d a a p r á c e

Verus:

Moderní směry ve fotografii

Umění a technika.

Nesprávné nazírání na fotografii jako náhražku skutečného umění projevovalo se po celé devatenácté století. Jest velmi zajímavé, jak dlouho trvalo, nežli byly odstraněny chyby, které při tom byly napáchány. Tehdy zřejmě ještě nikoho nenapadlo, že jest naprosto nezbytno použití nových technických pomůcek k vytváření nových obsahů, že pokroky techniky vytvořily nový svět.

Pokud se týče fotografie a filmu, došlo již k vyjasnění názorů, které můžeme považovati za konečné. Dnes již jsme dávno venku z období uměleckých surogátů. Naučili jsme se, že technika procesu souvisí nejtěsnějším způsobem s jeho uměleckými možnostmi.

Jak se vyvinula moderní fotografie.

V roce 1870, kdy docházelo největšího rozkvětu malířství genrových obrazů, byl to především Švéd O. G. Rejlander, který pomocí kamery zhotovoval různé genrové a skupinové obrazy, jež přenášely romantickou a patetickou uměleckou zálibu oné doby také na pole fotografie. Celé období umělecké plochosti až do konce století zničilo téměř úplně všechny možnosti vývoje fotografie. Teprve za rozvoje uměleckého průmyslu, ke kterému došlo na počátku tohoto století zejména v oboru grafických umění, byla zproštěna své ztrnulosti. Počala doba portrétní fotografie, která byla v Německu reprezentována zejména Dührkopem, Nikolajem Perscheidem a H. Erfurtem a v Americe malířem Steichenem, který je v určitém smyslu předchůdcem pařížského fotografa Hoyningen-Huené a stejně jako on vytvořil zcela nezvyklé obrazy ženské elegance. Poněvadž však fotografové považovali stále za vrchol své ctižádosti, aby dosáhli účinků, jež jsou vyhrazeny malířství, přešlo i toto hnutí, aniž nějak zvláště urychlilo fotografický vývoj.

Teprve potom došlo — analogicky jako při zrození abstraktního malířství — k onomu velkému revolučnímu průlomů, který obvykle označujeme jako „nové zření“.

„Bauhaus“ a nová fotografie.

K vyřešení tohoto tématu přispěly po válce zejména umělci, kteří působili ve výmarském „Bauhausu“ a později v Dessavě. Zde po prvé byla fotografie přijata do sféry uměleckého tvoření a to hned se stejnými oprávněními, jako u jiných umění. Teoretické předpoklady toho jsou obsaženy částečně v pracích Mađara M o h o l y - N a g y h o, znamenitého umělce, který jest jedním z nejvýznačnějších reprezentantů uměleckého hnutí, jež vyšlo z Výmaru.

Byl to on, který rozhodným způsobem oddělil obor fotografie od malířství.

Abstraktní fotografie.

Byl to také Moholy-Nagy, jenž dal teoretické odůvodnění abstraktní fotografie, kterou vytvořil v Paříži po prvé Američan Man Ray.

„Při fotografii“, pravil, „jest úplně zanedbávána skutečnost, že světelná citlivost chemicky preparované plochy je jedním ze základních prvků fotografického procesu, a z toho důvodu jsou také tyto plochy stále jen podřizovány temné komoře, řídicí se perspektivními

zákony. Chceme-li produktivním způsobem obroditi fotografii, musíme k tomu použití světelné citlivosti fotografické vrstvy: zachytiti na ni námi samými vytvořené světelné úkazy. Jako předchůdce pro tento způsob tvoření přicházejí v úvahu zejména snímky astronomické a röntgenové.

Prakticky lze této možnosti použití tímto způsobem: necháme světlo dopadati bezprostředně předměty s různými koeficienty lomu na fotografickou desku nebo citlivý papír, aneb světlo odstraníme, přikryjeme určité části fotografické vrstvy stíny atd. Tato cesta vede k možnosti vytváření světla, při čemž jest světlo novým výrazovým prostředkem, tak jako v malířství barva neb v hudbě tón. Nazývám tento způsob tvoření světla „fotogramem“ a v tom spočívají tvůrčí možnosti nově dobytého malířství“.

Man Ray.

V těchto výročí nebylo ovšem dosti jasně vysloveno, že se při této abstraktní fotografii jedná o manipulace, které podle své povahy se naprosto odlišují od běžných, t. j. kamerou vytvořených snímků. Umělecké experimenty, jež při tom byly učiněny, projeví ovšem účinky na celý fotografický obor. Každý, kdo se zaměstnával tím, že pomocí Moholym hlášané techniky zpracovával světlem a tmou povrch desky, došel současně také k náhledu, že lze podobných zákonů tvůrčích použití i při předmětné fotografii. Je to skutečně nejlepší metodou k podřazení fotografie ryze normálnímu uměleckému tvoření. Neboť fotograf učí se tím svobodně disponovati materiálem, který mu poskytuje snímek.

Umělcem, který nejměleji v tomto směru postupoval, jest v Paříži žijící Američan Man Ray. Ray jest ve skutečnosti jedním z mála umělců, kteří ovládli celé pole fotografického výrazu. Vykonal důležitou práci stejně na poli abstraktní fotografie jako fotografie portrétní.

Podstatným znakem jeho práce jest svoboda, kterou nakládá s daným materiálem. Snímek, který mu dodá deska nebo film, považuje ve většině případů za pouhý syrový návrh, který teprve potřebuje subtilního zpracování, aby se stal uzavřeným uměleckým výtvozem. Jeho obrazy odlišuje od obrazů téměř všech ostatních fotografů zejména to, že jsou podrobeny vesměs jednotnému tvůrčímu principu. Následkem toho jsou prosty nejpodstatnějšího nedostatku fotografického: nejsou nikdy přeplněny detaily, ale jsou komponovány v jednoduchých plochách a liniích. Aby toho dosáhl, podstupuje Man Ray s původním obrazem četné změny. Tak na př. často nápadně dokresluje kontury a používá pro vytvoření svého snímku také jiných ryze malířských prostředků.

I při tom jedná se v určitém smyslu o retuše, ne však v dřívějším běžném smyslu: neboť nejde tu o to, aby byly uhlazeny vrásky nebo nějakým jiným způsobem lichoceno fotografovanému člověku, ale o to, aby byl podtržen a zdůrazněn tvůrčí zákon.

Při tom jest však tento svérázný umělec dostatečně realistou, aby toto celé své umění podřídil svému ostře pozorujícímu pohledu. Jest jedním z mála umělců, kteří vytvořili portréty skutečné umělecké platnosti.

Fotomontáž.

Volnost dispozice realistickým obrazem, poskytovaným fotografií, došla již dříve výrazu ve fotomontáži. První podnět k ní dali dadaisté. Z protestního hnutí proti celému modernímu světu se všim, co obsahoval ve skutečnosti a uměleckých hodnotách, vyvinul se poněmáhle umělecký a posléze i politický program. Nebylo náhodou, že mnozí vůdcové tohoto směru zakotvili posléze v komunismu, zatím co jiní se spokojili pouze estetickou revolucí: v každém případě jedná se o to, aby byly prvky nynějšího světa především řádně promíseny a pak uspořádány ve zcela nové útvary.

Z tohoto kruhu umělců vzešel umělec John Heartfield, jehož hlavní práce jsme viděli v loňské pražské vý-

stavě karikatur. Princip fotomontáže prosadil se však i jinde a to zejména v oboru reklamy. Bylo by jistě možno použití fotomontáže, jako prostředku uměleckého tvoření častěji a rozhodnějším způsobem, nežli se dosud dalo.

Obrat k praxi.

Experimentů abstraktní fotografie bylo nezbytně třeba k tomu, aby byly vytvořeny vlastní fotografické zákony, aby jich bylo ve formálním směru využito a byly vřazeny mezi grafická umění. Ale jako vlastní účel nesmějí býti posuzovány. Byly pouze studijním prostředkem, kterým se školovalo oko fotografovo a jehož praktickou cenu bylo nutno přezkoušeti na pozdějších konkrétních úkolech.

A jaké množství praktických úkolů se pojednou naskýtal! Tu byly knižní vazby a reklama a propaganda všelikého druhu; tu zas současně s vytvořením nových objektivů velké světelnosti vzniklo povolání fotografického reportéra, které provedlo revoluci v oboru žurnalistického zpravodajství. Není sensačního procesu, není parlamentního zasedání, tajné diplomatické konference, aby za nějakou oponou nebyl ukryt muž s kamerou, který by zachytil význačná jména pro večerňáky.

Obraz dobyt si místa v publicistice. Přišly nové vrstvy lidí, které přistupovaly ke všem věcem bez předsudků a literárního zatížení; lidé, kteří neměli času ani nervů k tomu, aby mnoho četli, a kteří byli kinem vychováni k tomu, aby viděli.

Nebylo tedy divu, že požadavky kladené na moderní fotografii rostly stejnou měrou, jakou se zjemňovala a tříbila optická kultura davů. Nyní bylo nutno oprostiti se od starých, přežitých forem zobrazovacích, které dosud byly běžnými v módních žurnálech a magazínech.

Novoklasicistický módní fotograf.

Mužem, který dal novou uměleckou formu módní fotografii, byl pařížský fotograf Hoyningen-Huené. Počal jako malý malíř a ilustrátor a později jen změnil nástroj svého umění.

Jeho vývoj spadá do doby, kdy se Paříž počala znovu vyvíjati s antickou, do období „neoklasicismu“. Hudebníci jako Stravinský nebo Honegger, básníci jako André Gide nebo Cocteau, kteří i zde dávali rozhodné podněty, pracovali o tom, aby dostali do nového vztahu k přítomnosti svět antických forem. Usilovalo se o syntesu klasického a moderního života, o znovuzrození antiky z ducha století strojů. Stejný duch dodával výrazu opeře i baletu — na příklad u Diaghileva — obrazům Chiricovým i Souverbieovým. Výtvarných umění zmocnila se nová představa prostoru a času, nová monumentální důstojnost. Za zvuků jazzové kapely slavil starověk svůj vjezd na Montmartre.

Jonské sloupy zvedaly se vedle dýmajících továrních komínů, řecké chrámové stavby vedle železničních tunelů a posunovacích nádraží. Monte Carlo se změnilo v Helladu, Hellada v Monte Carlo, a mezi podstavci, se kterých mlčenlivě shlíželi do kraje nazi bohové starého Řecka, mezi supícími oři a atleticky stavěnými postavami hrdinů slunili se gentlemani a dámy z Paříže, Londýna, New Yorku nebo Biarritz.

Co zde bylo vyjádřeno barvou a hudbou, slovem a obrazem, to vše pokusil se Hoyningen-Huené vyjádřiti moderní fotografií. Dočkáme se po prvé toho, že vzniká nové pojetí módy a módní krásy již způsobem, kterým jsou šaty umístěny v prostoru, kterým jsou osvětleny a přizpůsobeny k pozadí.

Podobny starodávným bohyním, avšak přece elegantní a zcela dnešní, tak jako by právě byly odložily golfovou hůl, tak na nás pohlížejí tyto paní a dívky z obrazů Hoyningen-

Huenéových. A stejně jako na novoklasicistických obrazech nalézáme i zde motivy, které naznačují zvláštním a papírovým avšak nikdy násilným způsobem určitý poměr k antice. Stává se tak, když Hoyningen-Huené umístí oblek od Patoua vedle antického sloupu, když fotografuje komtesu De Noailles v pomerančovém háji a postaví mondenní ženskou hlavu se zvláštní přirovností a slavnostností vedle antické ta-neční masky.

To vše nemá ničeho společného s onou neblahou pseudo-renaisancí, která ke konci století vtrhla do německého území a zničila v zárodku každý ryzí umělecký cit. U Hoyningen-Huenéa vyvíjí se každý ornament a každá okrasa organicky z umělecké souvislosti celku. Jest uměleckým prorokem nové elegance, která čerpá podněty z klasických vzorů.

Honba po aktualitách.

Umělecké založení, které musí mít člověk jakým byl Hoyningen-Huené, jest ovšem úplně cizí těm, kteří se zabývají pouze zachycováním typických událostí své doby. Nejednou jsou obrazy tohoto druhu, které nalézáme v ilustrovaných listech, znamenitými snímky, které jsou výsledkem bystrého pozorování. Z osob, specializovaných v tomto oboru a které v něm dosáhly obzvláštní virtuosity, sluší se zmíniti o nyní v Americe žijícím fotografu E. S a l o m o n o v i. Stanovil si za úkol zachytiti v serii obrazů politické události celého dlouhého období až do převratu Hitlerova. Nebylo žádné mezinárodní konference, žádné zasedání Společnosti národů, při kterém by nebyl přítomen, často ovšem tak, že o tom politicky význačné osobnosti, které byly cílem jeho lovu, neměly ani nejmenšího tušení. Vyznal se stejně dobře v umění využití svých společenských známostí jako v dovednosti nejrafinovanějším způsobem vniknouti do místností a kruhů, které mu vlastně byly uzamčeny.

Ve své knize „Proslulí vrstevníci“ napsal o tom mnoho zajímavých podrobností. Jednou dostal příkaz zhotoviti obrázky banketu Královské akademie, nejvybranější události londýnské sezony. Obdržeti k tomu řádné povolení bylo vyloučeno. Nezbyvala mu tedy jiná možnost než pokusiti se o to, aby dosáhl svého cíle nějakou nezákonnou cestou. Ale kterak, v přísné a konservativní Anglii. Vzpomněl na anekdotu, kterou slyšel před časem vyprávěti: Dvě mladé dívky vystupují z pouliční dráhy, při čemž jedna praví: „Průvodčí se na mne po celou dobu díval tak, jako bych nebyla zaplatila jízdné.“ — „A co jsi dělala?“ zeptala se druhá. „Dívala jsem se na něho tak, jako bych byla zaplatila.“

Salomon se tedy rozhodl, že bude fotografovati bez formálního dovolení: bude se chovati tak, jakoby by mu bylo dovolení uděleno.

„Oblékl jsem si frak“ vypráví, „a odejel jsem tam, při čemž jsem podle své dávné zásady přišel přesně o hodinu později. Tato zásada opírá se o zkušenost, že kontrolní zřízení jsou později unaveni a nevykonávají úřad tak přísně.“

Vše se dalo tak, jak jsem předpokládal. Nikdo se mne nezeptal, mám-li pozvánku. Odložil jsem v šatně, obdržel číslo a vystupoval po schodech, kde jsem narazil na zasedací pořádek. Při podrobném studiu tohoto orientačního plánu objevil jsem jméno, které jsem již dříve znal: ministra vnitřní Sir Joynson Hixe, v celé Anglii krátce nazývaného „Jixem“. Rozhodl jsem se, že se přece pokusím o legální postup, a pustil jsem se sálem, aniž jsem se stal nápadným někomu z pěti set významných osobností. Tak jsem se šťastně dostal až k Jixovi, kterého jsem krátce pozdravil a požádal o přispění.

Jak jsem očekával, nevěděl si rady a projevil ochotu otázkami se prastarého člena Akademie, který seděl vedle něho, na jeho mínění. Jeho odpověď jsem vytušil již z výrazu jeho tváře. Sir Jix se starostlivě ke mně obrátil a pravil: „Říká, že je to úplně vyloučeno, že to ještě nikdy nikdo zde nedělal.“

Ale to byla právě příčina toho, proč jsem si to předsevzal já. Nezbyvalo mně tedy nic jiného, nežli kráčeti ilegální cestou, která tentokrát vedla kolem čestného stolu až k východu ze sálu, kterým

vcházeli a vycházeli číšníci. Vedle východu objevil jsem zcela bezúčelný dvojitý závěs, za kterým stálo podium, jakého obvykle používají sochaři pro své modely. Tím byla dána operační základna. Opustil jsem sál a přinesl svůj aparát se stativem, při čemž jsem nemusil již do sálu vůbec vstoupiti, poněvadž závěs přiléhal přímo k východu pro číšníky. Štěrbinou mezi oběma závěsy učinil jsem pak větší počet snímků během řeči presidenta Akademie, načež jsem svou další působnost odložil až na konec hostiny. Když již jsem měl asi dvanáct různých snímků, přistoupil ke mně jakýsi gentleman a ptal se mne, co tam vlastně dělám. Odpověděl jsem mu, že fotografuji. „Ano, ale pro koho to vlastně fotografujete?“, tázal se mne dále. Na tuto otázku jsem vlastně nebyl připraven. Abych mu nezůstal dlužen odpověď, řekl jsem, že pro Weekly Graphic. „Ale vždyť o to vůbec nežádali!“ Na to jsem odpověděl s největším úžasem: „Cože, oni o to nežádali?“ Gentleman mně na to opustil, po chvíli se však opět vrátil a řekl: „Tajemník Akademie říká, že to ještě nikdy nikomu nebylo dovoleno.“ — „A to je právě příčinou, proč já tak činím“, odpověděl jsem s nejnevinnějším výrazem.

Fotografie v sovětském Rusku.

V jiném smyslu nežli u Salomona vyvinula se dokumentární fotografie jakožto zrcadlo dějin v sovětském Rusku. Ruská předrevoluční fotografie zabývala se převážně pseudouměleckými úkoly. Fotografie otrocky napodobovala metody malířství v nesčetných zátiších, krajinkách a portretech.

V letech revoluce nastala velká poptávka po dokumentární fotografii. Lidé žádali, aby noviny a časopisy nepřinášely mrtvá zátiší nebo krajinky, nýbrž živé, ryzí události dne. Fotografům této doby naskytl se obtížný a zajímavý úkol zachytiti epochu sociálního přetvoření státu. Je pochopitelné, že bylo nemožno zhostiti se tohoto úkolu metodami staré malířské fotografie. Bouřlivou skutečnost nebylo možno zachycovati formou obvyklé „malířské kompozice“. Změna tematu vyžadovala také změnu formální technicko-fotografické metody, hledání vlastních výrazových prostředků, jež by od-povídaly zvláštnosti fotografického materiálu. Vynořily se nové, nečekané zkratky, nezvyklé perspektivy a smělé kombinace světla a stínů, které měly pokud možno ostře a jasně reprodukovati výřezy ze sociální skutečnosti.

Vedoucí a ve své technice a formálních výsledcích nejlepší skupinou byla skupina mladých fotoreportérů, která se sdružila ve zvláštní asociaci. Vzala si přímo za úkol bojovati proti umělecké fotografii jakožto samostatné hodnotě.

Teoretické otázky reportáží byly zpracovávány radikálním uměleckým sdružením, zvaným „Leť“. Z něho vzešel také největší fotografický teoretik tohoto směru, A. M. R o d š e n k o, který podobným způsobem jako Moholy-Nagy od-dělil požadavky malířství od požadavků fotografie. Na rozdíl od četných západoevropských fotografických novotářů nezabývají se však sovětské radikální fotografové experimentováním s bezpředmětnou fotografií. Zůstávají reportéry a považují za svůj nejvyšší úkol zobrazování sociální reality.

V podobném směru pracuje tam obrovská armáda dělnických fotografů. Jest organizována ve fotografických kroužcích „Přátel sovětské kinematografie“. Dosáhli tím šťastného postavení, kterého jim může leckterý evropský amatér záviděti: nepotřebují si lámati hlavu tím, kterak zaplatí svůj fotografický materiál a kdo jim pomůže nabýti potřebných technických vědomostí, neboť získání obou těchto předpokladů jest jim uvedeným sdružením do té míry ulehčeno, že jsou vnější potíže fotografické práce zredukovány na minimum.

Ruští dělničtí fotografové neomezují se na to, aby příležitostně na výletech fotografovali své příbuzné a přátele. Snaží se naopak na svých snímcích zachytiti vše, co se děje v jejich továrně, ať jde o technické pokroky, nebo o boj proti přežitkům dřívějších poměrů. Realismus fotografie stal se tu přirozeným programem.

Zdá se ovšem, že strach před skutečností má hluboké kořeny. Shledáme se totiž s tím i v sovětském Rusku. Skutečný

realismus ukazuje lidskou tvář tak, jaká skutečně je, to jest ve všech zvláštěnostech a právě v těch rysech, jež nemůžeme považovati za krásné. V ruské fotografii uplatňuje se však úplně shodně jako v již překonaném období evropské fotografie tendence ukazovati hezké lidi v postojích keep-smiling.

Prostředek výrazu pro všechny.

Tato ruská fotografie liší se ovšem od západní také v tom, že se tam vůbec neusiluje o hodnocení fotografie jakožto projevu některého jedince. Tím byla nastoupena cesta, jež podle mého názoru mnohem více odpovídá podstatě tohoto technického umění nežli extrémně individualistický způsob pozorování.

Neboť fotografie jest skutečně prostředkem výrazu pro všechny. Zde se může každý státi „umělcem“, předpokládáme-li, že zná technické prostředky — což není nijak obtížným — a že se dovede správně fotograficky dívat. Cesta od oka k ruce, jež jest u malíře a sochaře tak nekonečně dlouhou, jest zde zkrácena na minimum. Tím jest také zmenšen pathos každého jednotlivého výkonu.

Hovořili jsme o jednotlivých případech, ve kterých fotografové získali postavení, jež se velmi podobá postavením jiných umělců grafického oboru. Hovoříme-li však o nich jako o ojedinělých zjevech, musíme si zároveň uvědomiti jedno: jejich dílo není nenapodobitelným v tom smyslu, jako třeba obraz Rembrandtův nebo socha Michelangelova. Již proto ne, poněvadž na rozdíl od oněch velikánů používají techniky, které se lze až do všech jednotlivostí uměleckého procesu snadno naučiti.

Bylo by proto úplně zvráceným, kdyby se někdo, kdo fotografuje pro svůj požitek anebo z radosti nad tím, že může fotografické obrázky podřizovati zákonům vlastního formálního tvoření, ze samé úcty před těmito velikány fotografie dal odraditi od toho, aby se sám o něco pokusil. Ve skutečnosti jest také všude spousta amatérů a odborníků, kteří usilují o fotografickou kulturu. Mnozí z nich již také pochopili, oč vlastně při fotografii jde — a přestali již fotografovatí náladové nebo genrové obrázky a snaží se naopak dostat se na kůži samotné přírody, samotnému životu ve všech jeho podobách. V archivech a albách Klubu československých fotoamatérů nalezneme na př. velké množství velmi podařených snímků, které jsou většinou tím lepší, čím méně projevují snahy býti konvenčně uměleckými.

Jak se má fotografovatí.

V každém případě zjistíme však, jak zde tak i při všech jiných fotografických výstavách, že umělecká technika fotografie není ještě ani zdaleka tak vyvinuta jako technika přijímací. Téměř všechny fotografické kursy se skutečně zabývají více méně výhradně technickými problémy. Nepřihlíží se většinou dosud nikde ke školení oka a formálního tvůrčího smyslu. Pro uměleckého pedagoga bylo by však velmi důležitým a krásným úkolem pracovati právě v tomto oboru a to nejen v zájmu budoucích „odborníků“ fotografie, ale zejména pro ony neschťné přátele fotografie, kteří sami hledají školení tohoto druhu, aniž ho dosud mohou naléztí.

Neboť při fotografii je nutno méně než v kterémkoliv jiném oboru počítati se zvláštními talenty. Umělecká pedagogika nové doby nám ukázala, že nadání k uměleckému tvoření není naprosto vyhrazeno několika málo jedincům, jako se dříve obecně hlásalo. Před několika lety vzbudilo obrovský úžas, jak význačné malířské a kreslířské výkony dokáží děti, dovede-li se jen rozvinouti jejich výrazové bohatství zcela svobodným způsobem, to jest bez pokřivení dosavadními vyučovacími metodami. Krásné doklady o tom přinesla

také nedávná pražská výstava dětských kreseb. Totéž ostatně platí i pro jiné grafické obory, jak již bezpečně dokázalo mnoho moderních uměleckých pedagogů.

Také ve fotografii především půjde o to, umožniti člověku přístup k jeho vlastním tvůrčím silám. Jest to prostší, nežli by se na první pohled zdálo. Jistý známý hudební pedagog dokazoval svým žákům, jak mrtvý a ztrnulý byl jejich poměr k jejich nástroji, v daném případě ke klavíru. Dovedli sice přehrávati nejrůznější etudy a sonáty, ale nepřipadli ani jednou na myšlenku vyzkoušeti výrazové možnosti nástroje zcela naivním a prostým způsobem. Musil je téměř přinutiti k tomu, aby tak jako děti zcela primitivním způsobem nahodile stiskali klávesy a tak experimentovali se zvukovými možnostmi klavíru.

A tohoto způsobu volného experimentování, odpoutání od hotového schématu nedostává se většinou také fotografi. Nebáti se neobvyklého, změň, ke kterým dochází při nejrůznějších přijímacích postojích, klidně studovati, pozorovati grafické a výrazové působení nejrůznějších tak zvaných „chyb“ — to vše vede k metodě oprostění a tvůrčí radosti, jež by měla býti počátkem každé cílevědomé práce. O tomto vypořádání se s optickým světem napsal ostatně německý autor Werner Gräff velmi zajímavou a poučnou knihu „Přichází nový fotograf“.

Fotografie v Československu.

Při pozorování toho, čeho již bylo u nás ve fotografii dosaženo, seznáme, že jest u nás velmi živý smysl pro specifické možnosti fotografie velmi rozšířen. Najdeme jej v reportážích Hájka v y c h, jež musíme uvést na prvním místě, poněvadž pozoruhodným způsobem spojují realistický smysl s velkým fotografickým citem; v obrazech Jírů, který jde nejdále v originálních záběrech, aniž při tom zabředne do šablony. Stejně ukazují i portréty Stehlíkovy pevný a neúprosný realismus, který se spojuje s rozhodnou a často velmi zdařilou formální koncepcí. Daleko od ní stojí romantický Drtíkol, jehož spekulativní aktové fantazie jsou i v cizině velmi vyhledávány.

Stejně důležitou zdá se nám i tendence k dokumentárnímu zobrazování sociálních poměrů; výsledky této práce byly předvedeny ve výstavách sociální fotografie, které hlásají bezohlednou pravdivost obrazu.

dopisy

Události na Těšinsku

V Brně dne 7. října 1935.

Milý pane Peroutko,

v minulém čísle „Přítomnosti“ jste otiskl dopis poslance Františka Uhlíře, který se ozval na moji glosu „Bude na Těšinsku klid?“ Poslanec Uhlíř, který je, myslím, nejagilnější a vůbec jeden z nejvzdělanějších poslanců z těch mladých, kteří se v letošních volbách dostali do sněmovny, se tu hlásí o něco, co mu nepatří, což ovšem není moje vina. Nějaký den před tím, než vyšel jeho dopis v „Přítomnosti“, četl jsem v novinách, že se musel podrobti na pražské Bulovce operaci a tak mi nezbyvá, než hádat, že v nemoci podleh rozčilení víc, než je zdrávo a než si moje glosa o Těšinsku zasloužila.

Poslanec Uhlíř mi vytýká jako nepravdu, že prý deputace z Těšinska nežádaly pro náhlý sraz sokolů a tělocvičných organizací v ministerstvu vnitra půjčení zbraní. Radí Vám také, abyste se příště na takovou věc zeptal v ministerstvu vnitra — jakoby novináři zásadně psali jen o tom, na co se neptali. Tož já jsem se tedy v Praze ptal a teprve, když jsem tuto in-

formaci dostal, psal jsem o tom. Vytýká mi také, že jsem „neviděl citlivých hranic, nepoznal psychosy, jež zavládla na Těšínsku, nepřesvědčil se o přepjaté struně trpělivosti našich lidí“. Mýlí se pan poslanec Uhlíř. Právě, že jsem na Těšínsku byl, zhrozil jsem se té psychosy a zamyslel se nad tím, jak nacionalističtí poslanci s lidem mluví. Nebyl jsem na žádném táboru lidu, na němž mluvil poslanec Uhlíř a nepochybuji o tom, že na veřejnosti mluvil uvážlivě a působil k uklidnění. Šlo mi však o to, že i v soukromém styku s lidmi je třeba nasadit tento rozšafný a uklidňující tón, poněvadž slova poslancova letí od úst k ústům a když poslanec zaslechne nezaručenou a zveličenou zprávu o polské provokaci v jednom kraji a jede ji vypravovat do kraje druhého, šíří tím nesporně psychosu, místo aby proti ní pracoval. Kromě toho jsem vytýkal, že těšínská deputanti, ať to byli poslanci nebo neposlanci, způsobili v Praze, nejen na ulici, ale také ve státních úřadech paniku. Události, které oni očekávali 22. září v Polském Těšíně a nebezpečí, jak je oni vylíčili v pražských úřadech, rozšířilo v Praze mínění, že dne 22. září vypukne na Těšínsku válka. Pan poslanec Uhlíř, který byl ten den v Českém Těšíně, ví stejně dobře jako já, kolik bylo na československém pomezí vojska a obranných prostředků a doufám, že stejně jako já viděl, jak bylo nebezpečí přeceněno. Bohužel, nepochopil jsem mé glosy: I když pražské úřady se daly svěst těšínskou psychosou a obranná opatření přehnal, byla by chyba, kdyby tento přehmat jednoho dne chtěly napravovat nebo maskovat okázalou netečností k těšínským věcem, kdyby zkrátka pokračovaly v politice slepých očí a hluchých uší, jak ji prováděly až do neděle 22. září. To, myslím, je také názor poslance Uhlíře, který rozrušen událostmi na Těšínsku a svým zdravotním stavem (vím, jak těžce nesl, že v oněch pohnutých dnech nemůže být uprostřed události zdrav a činný) vzal na sebe v dopise „Přítomnosti“ vše, co se ho netýkalo a zbytečně záměnil věc s osobními názory.

Děkuji Vám za otištění tohoto dopisu a jsem Váš oddaný

Hn

Je moderní hudba na mrtvém bodě?

Vážená redakce!

Když jsem četl jímavou, ale ne důslednou stať Franka Warschauera o moderní hudbě, očekával jsem na ni odpověď z povoláního místa. A tu se objevily v předposledním čísle „Přítomnosti“ řádky Aloise Háby. Jak jsem byl však zkláman, že pan profesor Hába článek Warschauerův jen jaksi doplňuje, ač by měl jakožto významný činitel „Společnosti pro moderní hudbu“, postavit se proti zásadám, hlásaným panem Warschauerem.

V čem pan Warschauer nemá pravdu:

Co jest popularita hudby a jak to s ní vypadá? O tom napsal oněhdy V. E. Babka několik zajímavých řádek v „Lidových novinách“ pod názvem „Ponížená hudba“. Končí těmito slovy: „Šlágrové obžerství a záliba v nejhorším melodickém bahně s rytmičkou jednotvárností zůstane nepochybně jedním z důležitých znaků této rozkolísané epochy.“ — Popularita není ještě vulgaritou. Prospělo hudbě a dílu Schubertově, když z jeho půvabných sonát a impromptu nadělali filmové šlágry nebo operety?

Jest těžko vykládati teorii moderní hudby, jak to učinil proslulý vědec a filosof Pavel Bekker, stačí zde jen vytyčiti

několik bodů fenomenologie, ze které vychází jeho dílo: Zvuk a pohyb jsou podklady moderní hudby.

Omylem pana Warschauera jest však názor, o principu opakování. Jak jsme slyšeli na festivalu u děl: Aloise Háby, Albana Berga, Octava Ferrouda, není v nich ve smyslu Franka Warschauera princip opakování, a přece se tato díla posluchačům nezaujatým velice líbila. Neúspěch předvedeného díla Arnolda Schönberga nespočívá v tom, že se variace nedají již sledovati, což jest v posledních pracích Beethovenových a natož u děl Regerových téměř nemožné, nýbrž v tom, že se od základních poznatků moderní hudby jaksi odchyluje tím, že se drží více principu staticko-spekulativního, než pohybové zvukového. Kdežto v díle jeho žáka, Albana Berga, více však ještě v „Cestě života“ Aloise Háby přispěly soustavná zvukovost a hybnost k značnému úspěchu této hudby.

A také u Wagnera, jak se může upamatovati každý čtyřicátník, nebyly motivy posluchačům zprvu tak jasné a srozumitelné, jako jsou dnes. Jest věcí dobré vůle a dobrého sluchu, aby se posluchač přizpůsobil též k vnímání moderní hudby. Což nemusili Mozart, Wagner, Smetana bojovati za uznání své hudby, která se zdá býti dnes každému samozřejmá a srozumitelná?

Na jedné straně vyzývá pan Warschauer komponisty k revoluci a přijetí nových zásad a prostředků, a na druhé straně bojuje proti nesrozumitelnosti motivů. Právě v té zdánlivě nesrozumitelnosti motivů spočívá jeden z těch průbojných poznatků moderní hudby, poněvadž není tu tematika a motivace podle základů starší hudby.

Ačkoliv přichylují se k názoru Franka Warschauera, že jazz má v sobě velké prvky populární a přispěl již k oživení a zpestření moderní hudby, nelze z toho posouditi význam a budoucnost jazzu v hudbě umělecké. Což by dnes kdo věděl, nebýti Kurta Weilla, o těch, kdysi tak populárních pouličních popěvcích anglických, jaké se vyskytují v Baggers opere? Staré anglické madrigaly z oné doby zpívají se však podnes.

Shrnujeme-li tedy: moderní hudba nemůže býti revoluční a držeti se současně zásad vnímání, platicích pro starší hudbu. Stačí, když těží z pramenů doby, z psychologického a citového ovzduší člověka dobového. I když moderní člověk obraz svého nitra v moderní hudbě ještě nepozná, vycítí ho umělec, komponista. A tak můžeme směle potvrditi a přiznati moderní hudbě, že základy psychologie své doby, zvukovost a hybnost správně poznala a že je snaží uplatniti se se vši pravdivostí, vroucností a citovostí, vyznačují vždy pravé umění a pravou hudbu.

Walter Kohn, hudební referent, Ústí n. L.

K dnešnímu číslu jsou přiloženy šekové vplatní lístky pošt. spoř. Prosíme pp. odběratele, aby lask. vyrovnali nedoplatky a předplatili IV. čtvrtletí.
Administrace.

F. BAUM, Praha XII, Španělská 10, telefon 315-72, vyučuje němčině, franštině, moderní a světové literatuře. Přípravuje ke všem zkouškám. Zvláštní konverzační kroužky pro pokročilé o 4-6 účastníků (5 Kč za 1 hodinu)

DOM

DOPISNÍ PAPÍR

DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17